

LETHRICA

I dette nummer er der en artikel om Kalundborgbanen i anledning af 150 års jubilæet.

Vi får glimt fra postvæsenets historie i vores område, og vi får 2. del af beretningen om Hans Peter Sørensen, den utilpassede unge mand.

Serien om Lejrekredsen fortsætter, denne gang om Daniel Rugaard.

Vi hører om en gæv mormor, en rødstrømpe fra før, der var rødstrømper til.

Og der er masser af arrangementer hen over sommeren. Se bagsiden.

Vi ønsker alle vore læsere en rigtig god sommer

På redaktionens vegne

Thyra Johannesen

I DETTE NUMMER:

<i>En uforsonlig rivkat</i>	2
<i>Kalundborgbanen</i>	12
<i>Historien om en rødstrømpe - min mormor</i>	18
<i>Postbude</i>	26
<i>En ung mand på afveje</i>	34
<i>Nyt fra Arkivet</i>	40
<i>Lejre Historiske Forening</i>	41
<i>Praktiske oplysninger</i>	43
<i>Egnshistorisk Forening for Hvalsø</i>	44
<i>Bramsnæs Lokalhistoriske Forening</i>	46
<i>Lejre Museumsforening</i>	48
<i>Ny bog</i>	51
<i>Tadre Mølles Venner</i>	52
<i>Nyt fra DSI-TM</i>	55
<i>Foreningernes kommende aktiviteter</i>	56

Lejre-kredsen (5)

EN UFORSONLIG RIVKAT MED BLIK FOR DANNELSE

Af Kaare R. Skou

Vikaren Carl Christian Tronier genopstillede efter aftale mellem Bondevennernes ledelse og Lejrekredsen ikke ved valget i 1854. Kredsen ville have ro efter et par turbulente perioder og frem for alt en mand, den selv havde valgt, og ikke som Tronier en partifunktionær, som den havde fået trukket ned over hovedet, fordi han skulle have en sikker kreds.

Den stensikre Lejrekreds var et stærkt argument på markedet for kandidater. Ingen fra hverken Højre eller fra De Nationalliberale i miles omkreds fra Blæsenborg Kro, hvor valgene fandt sted, kunne true den kandidat, som Bondevennerne stillede med. Det eneste problem, set fra den centrale ledelses side, var, at det politiske billede som sådan var under et kraftigt ryk mod højre, uden at bestyrelsen i Lejre var fulgt med. Her sværgede man stadig til *børnene af*

Den franske revolution i 1789 – det vil sige til Tschernings fløj i partiet.

Kredsformanden var Peder Jensen i Lejre, og han nærede interesse for at få trukket Daniel Eiler Rugaard, der allerede var medlem af Folketinget - valgt i Mariager - til Lejre. En slags-bror på ord, som gruppen i Folketinget havde fået pacificeret ved at få ham valgt til en af tingets tingsekretærer, hvis opgave det blandt andet før elektronikkens tid var at tælle stemmer, når der blev stemt. Et tilidshverv uden politisk betydning.

Lejres valg af Rugaard faldt overhovedet ikke i partilederen J.A. Hansens smag.

Frederik 7. havde, presset af stormagterne, udnævnt den gamle demokratitilhænger, juraprofessor A.S. Ørsted, til regeringschef. Mere og mere desillusioneret, som han var blevet med årene, var han kommet til det resultat, at alt det med folkestyre ikke havde nogen gang på jord. Den gamle oldtidsgræker Aristoteles havde haft ret. Tog man virkelig begrebet

folkestyre alvorligt, ville det ende i et pøbelvælde. Der var dage på Christiansborg, hvor Bondevennerne frygtede, at Ørsteds næste træk ville være at genindføre enevælden – også selv om det blev med Frederik 7. og den foragtede grevinde Danner ved magten, og det var ikke utænkeligt, at tilstrækkelig mange Nationalliberale ville følge ham. Så man ud over Europa i 1854 var det faktisk kun demokratierne i Danmark og i Kongeriget Sicilien (som omfattede Sicilien og store dele af Den italienske Halvø), der stod tilbage fra demokratiseringsbølgen i 1848.

Hvad der egentligt skete i foråret 1854 og i hvilken rækkefølge, er stadig ikke fuldt ud klarlagt. Ingen har kunnet genskabe puslespillet på en overbevisende måde. En række brikker lå på bordet, men det var som om, de ikke hørte til det samme puslespil, og så var det, at Frederik 7. pludselig trådte i karakter. Mange tvivlede på hans evner og hans blik for politik, men livet igennem havde han været udsat for så megen bagtalelse og så mange intriger, at også han havde lært den beskidte del af gamet og beherskede det.

Ørsted var Frederik 7. intellektuelt

overlegen, og da han samtidig benyttede sig af at vikle alle mulige udfordringer ind i lange, juridisk-teoretiske gevandter, lod kongen sig ofte overbevise af argumenter, som ikke havde gang på jord. Til gengæld havde kongen tilsyneladende en spion eller meddeler dybt inde i ministrenes række, som i øvrigt ikke var lang. Ørsted havde tildelt sig selv at være både konseilspræsident og justits- og kulturminister.

Spionen holdt kongen underrettet om, hvad Ørsted ville forelægge på næste statsrådsmøde og forsynede ham også til tider med modargumenter. Nogle vil vide, at det var indenrigsminister Frederik Ferdinand Tillsch, en til fingerspidserne dansksindet nationalist, men samtidig så konservativ, at han ikke kunne forliges med de nationalliberale. Tilmed havde han så stor sympati i befolkningen, at hvis det var folket og ikke kongen, der kunne udpege regeringschefen, var han uden tvivl blevet det. Spionen kunne også være en embedsmand. Det er ført set, at embedsværket har reddet et folk fra dets politikere. Vi kan komme til opleve det igen, hvis Trump vinder præsidentvalget i USA.

Spændingen mellem Kongen og Ørsted kulminerede, da det på én gang gik op for Ørsted, at grevinde Danner og Bondevennerne forsøgte at stable en skyggeregering på benene, og at Rigsdagen – altså begge ting – vedtog at sende kongen en opfordring til at afskedige ham. Kongen måtte med ført hånd underskrive en hvas afvisning af Rigsdagens ønske og dekretere stuearrest for grevinden, hvilket selvfølgelig ikke hjalp Ørsted en tøddel. Han kunne ikke forhindre Rigsdagen i at vedtage, hvad den ville, men han fik igen initiativet, da han begyndte at afskedige offentligt ansatte rigsdagsmedlemmer fra toppen af. Monrad blev afskediget som biskop i Maribo, C.C. Hall som generalauditør og Andræ som lærer på Den Militære Højskole.

Det kunne Frederik 7. ikke forhindre, men da Ørsted ville have den konservative helstatstilhænger Hans Martensen som ny biskop i Roskilde, og kongen ville have den nationalliberale, tidligere minister H.N. Clausen, som støttede en grænse ved Ejderen, satte kongen hælene i, og det kunne han, for et ansættelsesbrev skulle have hans underskrift. Efter et par måneder bøjede kongen sig dog,

men fra da af var han *ond i sulet* på Ørsted og samarbejdede helt og fuldt med grevinde Danner om at finde en anden regeringschef.

Grevinden mente at have fundet manden. Hun var pladask faldet for en charmerende holstensk greve med en verdensmandsattitude, som hun ikke kunne stå for, en beleven herre, der behandlede hende med den blanding af respekt og omsorg, som hun mente sig berettiget til. En ægte hofsnog – og i øvrigt en af Frederiks ungdomsvenner, men siden dengang havde de ikke haft forbindelse med hinanden.

Kongen og grevinde Danner kaldte den nationalliberale leder C.C. Hall og bondevennen Balthazar Christensen til sig, og de enedes om bag om ryggen på Ørsted at sende Scheele til Berlin for at stikke fingeren i jorden: Hvordan ville Preussen og Bismarck reagere på en regering Scheele?

Scheele fik ingen garantier af nogen art. Et regeringsskifte i Danmark generede ikke Bismarcks planer. Det store problem var da heller ikke Berlin, men hr. Sørensen. Hr. Sørensen var den betegnelse, som man dengang brugte for den almindelige dan-

sker. Ville hr. Sørensen kunne forså, at kongen udnævnte en holstener til regeringschef – og ikke alene en holstener, men et medlem af Det holstenske Ridderskab, denne middelalderlige, logeagtige forening af her-tugdømmets konservative godsejere? Levede vi ikke under en skrøbelig våbenhvile i en borgerkrig i Frederik 7.s rige, hvor holstenerne i almindelighed og Ridderskabet i særdeleshed var fjenden?

Man forstår til fulde forvirringen. Men dels var Scheele ugleset i Ridderskabet, fordi han var demokratitilhænger, dels fordi han – ligesom Frederik 7. – havde giftet sig 'under sin stand'. Og ikke nok med det: Hans hustru Sara Margrethe var mulat, uægte barn af en plantageejer på Skt. Croix og hans negerslave! Kongen tog den fornuftige beslutning at udskrive valg. Vælgerne fik ikke kendskab til kamarillaen, men kongen fik en pejling på tilslutningen til Ørsted. Den var forsvindende lille, og så turde han godt tage en regering Scheele. For ikke at skræmme befolkningen affandt Scheele sig med posten som udenrigsminister, og da Tillisch ikke ville spille rollen som chef af navn, men ikke af gavn, blev det i stedet

L.N. Scheele. Foto: Det Kgl. Bibliotek

den brugbare og altid til rådighed stående Peter G. Bang.

Valget kom ubelejligt for Bondevennerne i Lejre. De vidste ikke, om deres nye kandidat, Daniel Rugaard, ville få en modkandidat. Hvis han fik det, kunne det blive vanskeligt at holde mandatet.

Situationen var den, at Rugaard stod anklaget af konseilspræsident Ørsted, som jo også var justitsminister, for

majestætsfornærmelse af kongen og arveprins Ferdinand. I sit blad *Morgenposten* havde Rugaard om Frederik 7. skrevet, at det syntes, som om Hans Majestæt havde opgivet sit folk og sin rigsdag til fordel for sine af folkestemningen og folkerepræsentationen lige bittert domfældte ministre. Om arveprinsen hed det, at som Gud og hver mand ved, er han visselig ikke særlig udmærket hverken i politisk eller borgerlig indsigt. Man skulle tro, at en serie artikler om Den Franske Revolution i 1789, som Rugaard også havde skrevet, hvor der var trukket direkte paralleller mellem Ludvig 16. og Ørsted/Frederik 7. var mere fornærmende, men det var de altså ikke ifølge Ørsted.

Rugaard blev idømt en fængselsstraf på tre måneder i stadsretten, men havde appelleret til landsretten, og sagen var sat på retslisten til afgørelse tre dage før valget.

Det var ellers risikabelt at kritisere arveprins Ferdinand, for han var blevet en original af de elskede i København. Året før under den store kole-
raepidemi var både kongen og regeringen flygtet ud af byen og havde taget ophold på Eremitageslottet i Dyrehaven. Det meste af borgerskabet

var fulgt med ud af byen, men Ferdinand var blevet tilbage og havde under hele epidemien redet sin daglige tur gennem byen. Det vakte respekt. Når han sandsynligvis aldrig ville blive konge, var det for det første, fordi han var nogenlunde jævnaldrende med Frederik 7., så man kunne forvente, at de døde nogenlunde samtidig. For det andet var hans ægteskab barnløst ligesom Frederik 7.'s, så ved at gøre Ferdinand til konge udskød man blot tidspunktet for den oldenborgske kongeslægts uddøen. Ferdinand var også en lidenskabelig spiller. I dag ville man diagnosticere ham som ludoman, og han tabte mere, end han vandt. Folk vidste, hvordan han måtte gå tiggergang til Frederik 7. for at få dækket underskuddet og - når kongen var i dårligt humør - videre den trælse vej til finansminister Sponneck, som måtte rådføre sig med finansudvalgsformanden, den fremragende organisator Geert Winther, der ligesom Tscherning og Rugaard hørte hjemme på Bondevennernes venstrefløj. Sponneck var uddannet i toldvæsenet og chef for det største toldkontor, kontoret i Helsingør, som tog sig af Øresundstolden. Han vidste, at det en gang imellem

betalte sig at sige pyt. Det samme gjorde Geert Winther, så de fremtryllede ubemærket de nødvendige underskudsdekninger.

Alt flaskede sig for Lejres bondevenner. Daniel Rugaard blev frifundet i landsretten, og ingen stillede op imod ham. De følgende 18 år var han Lejre-kredsens mand på tinge uden på noget tidspunkt at rykke helt op i første geled blandt politikerne. Det var 18 bevægede år for Bondevennerne, 18 år, som endte med partiets splittelse for en tid og dets genforening i 1870 under navnet Venstre. Rugaards problem var, at under de forskellige opgør i partiet med skiftende personkonstellationer befandt han sig som regel i den forkerte, den tabende. Det betød imidlertid ikke så meget for ham. Han førte den politik på sit område, skolepolitikken, der passede ham, og her talte han med vægt.

Blandt Bondevennerne var der på det tidspunkt mange skolepolitiske holdninger repræsenteret, og det var langt fra altid, at han fandt tilstrækkelig støtte i sin egen gruppe for sine synspunkter – og slet ikke i Folketinget som sådan, men det tog han med

Daniel E. Rugaard. Foto: Folketingets Bibliotek

oprejst pande.

Dengang havde Folketinget ikke faste udvalg bortset fra finansudvalget. Der blev nedsat et nyt udvalg, som regel med fem medlemmer, for hvert lovforslag, og et eksempel på Bondevennernes reaktion, når Rugaard gik sine egne veje på skoleområdet, fik man, da tinget diskuterede oprettelsen af en realskole i Thisted: Selv om realskolerne først og fremmest frekventeredes af det bedre borgerskabs børn, så ville Rugaard

Papirsilhuet af familien Rugaard – nu brugt som Dansk Skolemuseums logo. Sådanne silhuetklip var meget moderne først i 1800-tallet, jf. H.C. Andersen. Det viser degnen i Græse, Peder Rugaard med familie, hans anden hustru og deres fælles børn. Daniel, den største, står lige til venstre for træet. Klippet er fra 1817-18 og er udført af Franz Liborius Schmitz

ikke forhindre dem i at blive oprettet. Det var ikke børnenes skyld, at deres uddannelsesmuligheder var bedre, fordi de stammede fra en købstad og ikke fra en landsby.

Flertallet i Bondevennernes gruppe indtog imidlertid det standpunkt, at støttede man nye realskoler, spærrede man for systemændringer. Kun ved at nægte nye skoler kunne byernes borgere få øjnene op for - eller tvinges til det - at give børn lige uddannelsesmuligheder, så da der skulle nedsættes et femmandsudvalg om realskolen i Thisted sendte Bondevennerne grundtvigianeren Frølund til udvalget

i stedet for Rugaard. Rugaards perspektiv var, at Bondevennernes mulighed for at hente stemmer i byerne og ikke mindst i København bestod i at kæmpe samme kamp for lønarbejderbørnenes uddannelse som for bønderbørnenes, men det forstod J.A. Hansen aldrig.

Når det kom til stykket, var Daniel Rugaard mere kendt som fagforeningsmand for lærerne i *Almindelig dansk Skolelærerforening* og som skolebogsforfatter end som politiker – sin tids Anders Bondo Christensen. Blandt titlerne var *Skrivekunstens Historie*. Han udgav også en sangbog til brug ved lærermøder, og en anden, stadig interessant udgivelse fra hans hånd, var en samling levnedsbeskrivelser, *Fremragende danske Bønder*.

Som fagforeningsmand kæmpede han en årelang kamp for bedre lønninger til lærerne, men blev i hvert slag fejlet af banen af skiftende finansministre fra Højre, godt støttet som de var af en kollega til Rugaard fra det nordlige Jylland, Peder Myrup, læreren i Frøstrup. Lærerlønningerne havde på det tidspunkt ikke været reguleret siden 1814 – inflation var ikke noget, man rigtigt kendte til på det tidspunkt. Hvis ikke der skete noget,

fandt Rugaard det ikke usandsynligt, at vi ville ende med lærere af ringere og ringere kvalitet. Det blev totalt afvist af Peder Myrup, for hvem lærergerningen stadig nærmest fremstod som et kald:

”Vi får ikke lærere hensyngnet i mistrivsel. Nej, det, der er galt, er, at lærerne er blevet for materielt indstillede. De vil hellere købe bøger at fornøje sig med end dyrke den have eller den lille jordlod, som hører til deres embede”, sagde han i Folketinget.

Rugaard havde synspunkter på undervisningspolitikken, som mange bondevenner tog afstand fra, selv om partiet lod ham fremføre dem i Folketinget. Det gjaldt for eksempel hans forslag om at nedlægge lærerseminarierne, fordi de nok gav vordende lærere en uddannelse, men ingen dannelse. Undervisningen udførtes af præster, altså af mennesker, for hvem det var en pligt, og som ikke brændte for opgaven. Han mente, ganske revolutionerende, at man skulle frisætte lærergerningen, så unge mennesker kunne melde sig til en eksamination og ved denne vise, om de havde de faglige forudsætninger. Det skulle være muligt kun at blive

eksamineret i enkelte fag, så man kunne blive lærer i disse som et bierhverv. Rugaard stod ret alene med tanker i den retning, men fik dog en vis støtte fra Grundtvig og fra Christen Berg, som senere blev en af Venstres store ledere – den første *”venstrehøvding”*.

Det var i øvrigt et tilfælde, at Rugaard blev lærer i det danske skolevæsen. Han stammede fra Græse i Nordsjælland og blev ganske vist uddannet fra Jonstrup Seminarium, men hans hu stod til at blive hedningemissionær, og han frekventerede i den forbindelse Det Danske Missionselskab, samtidig med at han blev undervist i arabisk af den berømte filolog Rasmus Rask. Desuden forberedte han sig til missionærgerningen gennem et toårigt ophold på den kendte missionskole i

Missionsskolen i Basel. Kobberstik af Johann Jakob Stehlin, 1861. Das Ethnografische Museum, Basel

Basel, Schweiz, der på det tidspunkt havde ikke mindre end 1.600 missionærer udsendt til Afrika og det sydlige Asien. Da Rugaard kom til sit bestemmelsessted på Den Arabiske Halvø, måtte han imidlertid give op allerede efter et par år. Hans lunger kunne ikke tåle de ekstremt varme somre i det saudiarabiske område.

De år, hvor Daniel Rugaard sad i Folketinget, var urolige år for Bondevennerne – og for kongeriget. Det var gået nogenlunde indtil krigen i 1864, hvor de kunne tillade sig at holde lav profil, tvunget af den omstændighed, at de rummede allehånde synspunkter på, hvilke områder Det Danske Rige skulle bestå af:

Lige fra Tschernings – og Rugaards – forestilling om en føderation efter schweizisk forbillede med Danmark og hertugdømmerne som ligestillede enheder - over det synspunkt, at den danske grænselinje mod Preussen skulle trækkes som en sprog- og kulturgrænse, repræsenteret ved grundtvigianerne og foreslået af den britiske mægler, udenrigsminister lord Palmerston - og ud til de mest nationalliberales krav om et forenet Danmark-Slesvig.

Da krigen i 1864 havde afgjort sagen, kom grænsen til at gå så langt mod nord som ved Kongeåen. Et politisk ansvar for nederlaget måtte placeres, og det blev forståeligt nok lagt på nationalliberale skuldre. I skam emigreerede partiets ledende skikkelse, Grundlovens far, D.G. Monrad til New Zealand, og gradvist over de næste omkring 20 år smeltede de nationalliberale og Højre sammen. Krigsnederlaget betød, at det lille kongerige Danmark måtte have en ny forfatning, og under de lange, indviklede forhandlinger herom opstod en ny generation af konservative godsejere – blandt dem mange politiske nulliteter, men også fremragende højremænd som Carl Emil Krag-Juel-Vind-Frijs fra landets største gods, Frijsenborg – et helt lille kongerige i sig selv midt i Jylland.

Tidens mest vidende politiske iagttager og kommentator, hvis spændende historie der ikke er plads til her, var et postbud ved navn Joseph Michaelsen. Somme tider bar hans flittige skrivelser rundt om i pressen indtryk af, at han virkelig besad en viden fra de allerinderste cirkler i det politiske liv. Andre gange mindede det, han skrev, mest om en fri og livlig fantasi.

Han færdedes i sin fritid relativt upåagtet rundt i den politiske periferi uden at høre hjemme nogen steder, og der er ingen tvivl om, at forskellige politikere en gang imellem brugte ham til at opsende politiske prøvebaloner. Den slags personer er ikke uvæsentlige for det politiske liv. De fungerer som en slags smøreolie, når maskineriet er ved at ruste sammen. I dag havde han uden tvivl været ansat på en af tv-kanalerne.

Den 22. januar 1865 indeholdt gods-ejernes blad *"Enhver Sit"* et indlæg fra Michaelsen, som fik Bondevennernes leder, J. A. Hansen, til at rynke panden. Turde han tro på, hvad der stod, og skulle det læses som en invitation? Mange af udtrykkene hørte hjemme i Frijs' vokabularium, men konklusionen var ny: Folket var dem, der ejede jorden, bønderne og godsejerne. Magten i fædrelandet tilkom derfor dybest set dem i forening.

"De eneste, der ved, hvad sand fædrelandskærlighed består i, er dem, der har ejendom at miste," skrev han.

Det var en invitation, og det endte med Grundloven af 1866, hvor godsejerne virkelig fik magt, og Bondevennerne blev snydt. J. A. Hansen kom aldrig i nærheden af de mini-

sterposter, han havde anset som en selvfølgelig del af *"forliget mellem de store og de små bønder"*. Rugaard, der stemte for forliget, foreslog undervejs Balthazar Christensen som justitsminister. Men det eneste, Bondevennerne fik, var Højres accept af valgmenigheder inden for folkekirken. J. A. Hansen var færdig som politisk leder, men efterlod sig et tomrum. Reelt fremstod Bondevennerne nu som tre partier: Det Folkelige Venstre, som var de gode gamle bondevenner under ledelse af J. A. Hansen og med Rugaard som medlem, Det Nationale Venstre, som var grundtvigianerne med den – skulle det vise sig – nye stjerne Christen Berg, kongen af Bogø, i spidsen og Mellempartiet ledet af nationaløkonomen professor N. C. Frederiksen, der, liberal som han var, ikke kunne følge de nationalliberales gradvise indlogering hos Højre. Samling i Venstre igen kom der først, da fraktionerne enedes om at gøre indførelsen af parlamentarisme til deres førsteprioritet. På det tidspunkt var der dukket en helt ny ledende Venstreskikkelse op, kandidaten i Lejrekredsen, Ludvig Holstein-Ledreborg.

KALUNDBORGBANEN 150 ÅR

Af Olav Sejerøe

Jernbanen fra København til Roskilde startede i 1847. Den var en succes. Banen fra Roskilde til Korsør startede 1856. Man begyndte derefter at undersøge mulighederne for en forlængelse af banen fra Roskilde til Kalundborg, en Nordvestbane. Børsbaronen Gedalia overtog sammen med Entreprenør Lauritz Petersen og Justitsråd Møller entreprisen af Nordvestbanen. Kontrakten mellem Gedalia og Privatbanken var på 2.450.00 rigsdaler = 31.000 kr. pr kilometer.

Anlæggelsen af Nordvestbanen begyndte i sommeren 1872. Den blev imidlertid væsentligt dyrere end antaget, da priser på materialer og lønninger steg. Desuden var der problemer med terrænet, blandt andet gennem Bjergsted Skov, og det var nødvendigt at foretage en større opfyldning i moserne vest for Jyderup. Banen blev åbnet for drift den 30.

december 1874. Strækningen fra Roskilde til Kalundborg kom til at koste 4.100.000 rigsdaler. Interessentselskabets samlede tab på entreprisen var 900.000 rdl. Tabet blev fordelt med 650.000 rdl. til Gedalia, 200.000 rdl. til Møller og 50.000 rdl. til Laurits Petersen. Efterfølgende gik baron Gedalia konkurs den 8. maj 1875 med et underskud på 659.500 rdl. som følge af underskuddet ved anlæg af banen.

Den officielle indvielse af den ensporede Nordvestbane fandt sted et halvt år efter åbningen, den 29. juni 1875, da festtoget med Christian 9., dronning Louise og kronprins Frederik som æresgæster standsede ved udvalgte stationer på vejen til Kalundborg. I Tølløse havde Holbæk amtsråd rejst en dobbelt æresport. Gennem Jyderup-skoven kørte toget langsomt, så egnen kunne beses. Kongen skal have sagt, at det var "*en af hans regerings glade dage, fordi han havde rejst gennem det skønne, frugtbare land og været sammen med tilfredse undersåtter*".

Rejsetiden var fire timer og 50 minutter for hele strækningen. I den første tid kørte der ét tog dagligt i

hver retning, fra København kl. 9:15 og fra Kalundborg kl. 7:45. Fra 19. februar 1875 kørte der to daglige tog i hver retning, og fra 1. maj tre daglige tog. Man kunne dermed tage morgentoget fra Holbæk til København og hjem igen samme aften.

Der opstod et nyt begreb langs med banerne: "stationsbyen". For Kalundborg fik jernbanen betydning, bl.a. fordi dampskibssejladsen til Århus blev genoptaget - efter at være blevet nedlagt, da Korsør-banen åbnede i 1856.

Vi er så heldige at have et billede af toget på den nye jernbane. Det er Bayers billede af toget ved Ledreborg i 1867.

Da Nordvestbanen skulle anlægges, tog man ikke smålige hensyn til fortidsminder langs banen. Man lagde banen hen over gravhøje, og man

havde god brug for jorden fra gravhøjene til bandedæmninger. På Vibe-vadgårds mark lå der, før banen kom, seks fortidsminder. Nu er der ét tilbage. To bronzealderhøje lå, hvor Lejre Station skulle ligge. De blev fjernet, og jorden fra dem blev brugt til banen. Da de blev gravet væk, fandt man våben og smykker fra bronzealderen og en urne fra sen bronzealder.

En dysse, som måtte give sten til banen, var Allerslev dysse, som ligger i et grønt anlæg mellem parcelhuse op til Bispegårdsvej over for Allerslev skole. En akvaral af Chr. Bayers fra 1875 viser resterne af dyssen, og Bayers tekst til billedet er: "Runddysse på Allerslev mark, ødelagt ved banens anlæg." Dyssen ligger i dag som på Bayers tid bortset fra, at den nu har et par flotte egetræer.

På Stockfleths kort kan man se signatur for en storstensgrav lige øst for

Bayer: Ved Ledreborg 1876

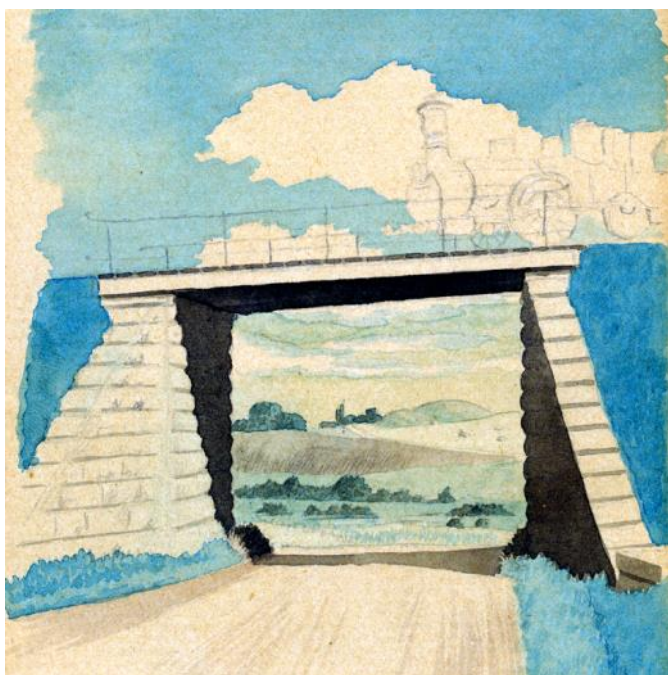
Allerslev dysse

den tilbageblevne Uglehøj. Her udgravede Lejre Fredningsforening resterne af en jættestue. Der blev fundet sandstensfliser fra en tørmur og brændt flint og spor af jættestuen. Hvornår den er fjernet, ved vi ikke. Stenene fra Jættestuen er formodentlig brugt til en af de tre viadukter, som blev anlagt i Lejre. En over Kornerup Å, en over Blæsenborgvej og en over Lejrevej. Til viadukterne skulle der bruges mange sten. Dem fik man fra nærliggende gravhøje.

Stationer

Da banen blev anlagt, blev der bygget store stationsbygninger med ventesal, billetkontor, posthus og med et stort antal ansatte. Omkring nogle af stati-

Viadukt Lejrevej, som har krævet mange sten

Lejre station 1889. Den ligger, hvor der før lå en bronzealderhøj

onerne opstod der stationsbyer. På Nordvestbanen er Jyderup den største stationsby-dannelse, efterfulgt af Svebølle og Mørkøv.

I løbet af 1920'erne blev der yderligere seks steder oprettet trinbræt. De er senere blevet nedlagt.

Stationsbygningerne ligger der stadig, men de bruges ikke længere til banen. Således er Lejre station blevet

Tølløse station med elevatorer

til Lejre Bibliotek. Hvalsø station bruges nu af uddannelsesinstitutionen Gro Akademi. Billetterne køber man nu i automater. Nogle stationer har fået elevatorer i de senere år. På Nordvestbanen var der også gods-transport de første mange år. På Lejre Station var der et ekstraspør med et pakhus, hvor godsvognene, som kom med gods til Lejre, blev placeret. Her kunne landmændene så hente kunstgødning og foderstoffer.

Dobbeltspor (Kalundborgbanen nu og fremover)

Nordvestbanen var i de første 100 år ensporet. I 1951 kom der dobbeltspor fra Roskilde til Lejre. Den næste strækning med dobbeltspor var fra Vipperød til Holbæk i 1987. I 2014 blev Nordvestbanen på hele strækningen mellem Roskilde og Holbæk opgraderet til dobbeltspor, og strækningshastigheden blev øget fra 120 km/t til 160 km/t. Strækningen mellem Holbæk og Kalundborg er fortsat enkeltsporet og med en hastighedsbegrænsning på 120 km/t. Det er planen, at denne strækning også skal opgraderes fra 120 km/t til 160 km/t med eldrift og dobbeltspor inden 2027.

Nordvestbanens stationer:

Roskilde (Ro) – forbindelse med Vestbanen og Lille Syd

Lejre station

Kisserup trinbræt 1928-69

Hvalsø station – tidligere forbindelse med Sjællandske midtbane

Tølløse station – forbindelse med Tølløsebanen

Skimmede trinbræt 1929-69

Vipperød station

Holbæk station – forbindelse med Odsherredsbanen

Regstrup station

Knabstrup station

Mørkøv station

Tornved trinbræt til 1955

Jyderup station

Svebølle station

Viskinge trinbræt 1928-62

Værsløv station – tidligere forbindelse med Slagelse-Værsløv banen og Hørve-Værsløv Jernbane.

Ubberup trinbræt 1928-55

Biotekbyen Kalundborg Øst Station

Kalundborg station.

Viadukten ved Soderup blev bygget lidt nord for den gamle viadukt. Da den nye viadukt var færdig, blev den gamle viadukt fjernet, og den nye blev skubbet ind mellem sporene.

Soderup. Den nye viadukt skubbes på plads

Dellinge. Den nye viadukt skubbes på plads

Noget lignende skete med viadukten ved Hule Mølle.

Elektrificering

Elektrificeringen af den 79 km lange banestrækning mellem Roskilde og Kalundborg er Banedanmark godt i gang med. Man begyndte med strækningen mellem Roskilde og Holbæk, og den er nu er klar til togdrift med el-tog. Derudover udstyres i de kommende år hele strækningen

med jernbanens nye signalsystem ERTMS.

Elektrificeringen er til gavn for miljøet, fordi el-tog udleder langt mindre CO2 end dieseldrevne tog, støjer mindre og giver et bedre miljø ved stationerne og langs banen. Derudover giver el-togene mulighed for at køre med højere hastighed. Det samme gør jernbanens nye signalsystem. Nu tages der fat på elektrificeringen af strækningen mellem Holbæk og Kalundborg, som forventes at stå klar i 2027.

Rækkefølgen af arbejdet:

Elektrificeringen mellem Roskilde og Holbæk er færdig. To viadukter og to broer er erstattet med nye. Derudover er sporet sænket flere steder. Arbejder på broerne og sænkningen af sporet blev foretaget for at få plads til det nye kørestrømsanlæg. Derefter fulgte selve elektrificeringen med kørestrømsanlæg, master og køreledninger.

Fra 2023-26 bliver det nye signalsystem ERTMS installeret på hele strækningen.

Så følger dobbeltspor og elektrificeringen af strækningen Holbæk-Kalundborg. Også her indledes med

Indvielse af dobbeltspor på strækningen Lejre – Hvalsø den 31 – 8 – 2013

at arbejde på broerne og at sænke sporet for at få plads til kørestrømsanlægget. Banedanmark forventer, at det nye anlæg med hastighedsopgraderingen og elektrificeringen vil være færdig og stå klar til togdrift med el-tog i 2027.

Fra indvielsen af dobbeltsporet

HISTORIEN OM EN RØDSTRØMPE - MIN MORMOR

*Af Bente Theilgaard
Lettere redigering mv.:
Jørgen Lauterbach*

Der stod en lille pige og græd. Hun var bare to år. Hendes navn var Emilie, min mormor. Ved hendes side stod hendes mor, Karen Marie Christensen. Moderens øjne var fulde af tårer, for hvad skulle de dog gøre nu? Året var 1876. De havde lige fået beskeden, at deres mand og far var død, sparket ihjel af en hest. Penge fik de ingen af, for hesten var blevet aflivet, så det var udgift nok for ejeren, mente han. Enken og barnet var ikke hans problem.

De var lige flyttet til København fra en lille landsby på landet. Her havde det været umuligt at få arbejde. Alt havde ellers tegnet så lyst for dem, arbejde, en lille pige og om syv måneder en lille mere.

Nu var der kun ét at gøre, at flytte tilbage til Blæsenborg i Gl. Lejre igen.

Emilie fik en lillebror, Peter. Ham var hun glad for, men rask var han aldrig. Han kunne ikke tåle maden.

Hun fortalte altid, at han døde af sult, for kunne han ikke spise det, der blev serveret, fik han intet andet. Da han var 9 år, ville kroppen ikke mere - stakkels barn.

Emilies mor ernærede dem ved at sy for folk. Det var hun god til.

Nogle år efter blev moderen gift igen med landpost, Jørgen Jensen, men den nye mand ønskede ikke at få den lille Emilie med ind i ægteskabet. Hun skulle sendes væk. Drengen ville han tage, men pigen, nej.

Moderen sagde dog: Begge mine børn, ellers intet giftermål, og sådan blev det.

Senere kom der yderligere fire små halvsøskende i det halve hus, der var deres bopæl. Der har ikke været megen plads, så der var virkelig behov for hendes evner bag en symaskine og særlig, når landposten skulle have nyt tøj, for stoffet kom i metermål, og så var det meningen, at konen skulle sy

uniformen.

Mormor fortalte ikke meget fra sin barndom, men den har nok ikke været særlig rar, da hun var uønsket.

Der hørte 3 tdl. jord med. De var dog opdelt i 3 stk., men desværre lå de langt fra hinanden. Ét stykke lå der, hvor Sagnlandet Lejre ligger i dag. Det er underligt at tænke på, at her gik mormor og hakkede roer som barn for over 100 år siden.

Hun gik i skole hver anden dag. Skolen lå ved Ledreborg Alléen. 1)

Hun kom ud at tjene på forskellige gårde. Et af stederne fik hun rosen og tabte alt sit hår, men da det kom

Blæsenborg Friskole, Ledreborg Allé 8B

Huset i Allerslev, Kirkebakken 1, 1920

tilbage, fik hun krøller, som hun var meget glad for.

Den 7. maj 1899 blev mormor Emilie gift med Emil Mortensen i Allerslev kirke. De kom til at bo i Allerslev i et meget lille hus med stråtag.

I de følgende år kom der fem børn til, men to af børnene døde inden for deres første leveår. Sidenhen mistede hun sin ældste søn på ca. 19 år til den Spanske syge. Hun passede ham på den gård, han tjente på, til han døde.

Hun sagde senere, at det måske var meget godt, for han var var nok blevet sparet for meget, fordi han var alt for skikkelig og tit blev udnyttet.

1) Blæsenborg Friskole eller rettelig: Grev Christians Aften - og Friskole, oprettet 1878 og lukket 1898. Skolen blev oprettet på initiativ af lensgreve Christian Edzard Moritz Holstein-Ledreborg i et samarbejde med bønderne i Allerslev Sogn, specielt i Gl. Lejre. Hans oprindelige tanke var at lave en aftenskole for voksne, men bønderne var ikke tilfredse med degnen/læreren i Allerslev, og for bønderne i Gl. Lejre var det også et problem, at deres børn skulle gå helt til Allerslev for at komme i skole. Derfor blev skolen til både en aftenskole og en friskole.

Tilbage havde hun sine to piger, Jenny og Sigrid.

Morfar Emil arbejdede i begyndelsen som daglejer til 1 kr. om dagen rundt omkring på gårdene. I høstens tid deltog mormor, bl.a. som ilægger på tærskværket.

Mormors stedfar, Jørgen Jensen, var landpost, men en dag fik han en blodprop og blev fuldstændig lammet. Lejre station spurgte, om der ikke var en i hans familie, der ville overtage jobbet, og svigersønnen, morfar Emil, sagde ja tak. Det var godt at blive ansat ved staten og så få pension, når man blev gammel.

Problemet opstod, da han skulle starte, for den syge mand kunne ikke tale, og intet var skrevet op, så morfar fandt det første sted, og så måtte han spørge sig frem til næste afleveringssted. Han kørte til langt ud på aftenen og nåede endda ikke de sidste.

Jørgen Jensen lå lammet i 10 år, hvor hans kone (oldemor) stod for al pleje. Han døde i 1923, 82 år gammel.

Nu boede oldemor i huset alene, men hendes søn, Svend, flyttede snart ind med kone og fire børn.

Oldemors hårde liv var ikke slut, for allerede året efter døde svigerdatte-

ren, 32-33 år gammel, og hun måtte igen tage fat - med pasning af hjemmet og de fire børn. 2)

Det gjorde hun til sin død. Hun blev 87 år.

Et hårdt liv var forbi. Hendes egen mor havde også mistet sin første mand, som faldt i krigen i 1864.

Hos mormor gik det godt. Fast arbejde til manden i huset var guld værd.

Første verdenskrig var slut, og der kom en del wienerbørn, som skulle fedes op i Danmark. De fik Rudy, som alle var meget glade for. Han kom igen året efter, og der var tale om, at de skulle adoptere ham. De havde jo mistet deres eneste søn. Det blev dog ikke til noget, for mormor turde ikke påtage sig et barn mere. Hun havde jo oplevet, hvor hurtigt en ægtefælle kan dø.

Rudys livret var blødkogt æg. En dag slog han glad toppen af og stirrede så fortabt ned i et hul.

Morfar havde spist sit æg og vendt det om, så det ikke kunne ses, og derefter sat det til Rudy. Drengen græd og

---

2) Niels Peter hentede selv sin afdøde kone fra Rigshospitalet og kørte kisten hjem til Lejre på hestevogn.

Fra venstre Jenny (f. 1902), Sigrid (f. 1908), Rudy og Emil. Bagest mormor Emilie

græd, for han troede ikke, at han fik noget. Men naturligvis gjorde han det. Det var jo kun en spøg.

Rudy måtte tilbage til Wien og forsvandt under Anden Verdenskrig, så han mistede nok livet.

Morfar og mormor var medlem af afholdsforeningen, morfar var kasserer.

De var også ivrige socialdemokrater. En dag, da alle fra byen gik gennem Ledreborgskoven til grundlovsmøde i Herthadalen, lagde mormor sig på toppen af Sømoseskrænten og trille-

de hele vejen ned, sikkert til stor forundring for de andre.

I hele mormors liv forsøgte hun at gøre sig bemærket. Vi cyklede en gang gennem Lejre. Der stod en stor

Emilie triller ned ad en skråning i Ledreborgskoven

Emil og Emilie med hunden Martha

flok unge mennesker. Mormor råbte: ”Flyt jer, der kom kommer en oldenborre”. De grinede højt, men hvor var jeg flov.

Mormor passede gymnastiksalen, som blev brugt til fester. Her blev bl.a. serveret varm chokolade. Det kogte hun i gruekedlen der hjemme. Når den var klar, blev den hældt på mælkejunger, og et par stærke mænd bar den til salen.

Hun kunne alt muligt - lave dukker, smykkeskrin og store hatte. På en Københavnertur med familien havde mor en kæmpehat på, - rød, stor som

et møllehjul - stivet efter alle kunstens regler, men ak og ve, det blev regnvejr, så den hang ned om ørerne på min mor på det meste af turen. Mormor gik selv med de store, hjemmesyede hatte.

Store hvide sløjfer skulle sidde i mors hår. Så på alle barnefotos af min mor ser hun så sur ud pga. sløjfen i håret. Hun hadede den, sagde hun.

Silkestrømper klippede mormor til garn, idet hun startede ved skaftet og klippede rundt og rundt, ca. 1 cm. bredt. Bagefter blev det vundet til nøgler. Til sidst blev det syet på hessian til tæpper og stolebetræk med hendes gamle trædesymaskine. De var meget stærke og holdbare (jeg har stadig en stol med silkestrømpebetræk).

Hun købte lagenstof, klippede det ud til lommetørklæder og hækede blonder rundt om. Blomster blev broderet på. Familien og hendes mange venner nød godt af dem. Jeg har lige været sammen med min kusine (november 2014). Hun skulle pudse næse, og hvad kom op af tasken? Et af mormors lommetørklæder.

Store kurve med ribs blev plukket, og så gik turen til Lejre. En kurv under hver arm - 20 øre pr. kg. Jeg har selv været med.

Hvis en strømpe skulle have en ny fod, f.eks. hvis barnet var vokset fra strømpen, så blev der rørt en grød af gips og små avisstumper i et fad. Barnet satte sin fod ned i massen, og når det begyndte at stivne, blev massen formet om foden og så var der en form. Nu blev klude syet over formen, og senere blev sokken syet på strømpeskafte. Kønt var det ikke, men når pengene var små, eller det var under krigen, hvor intet kunne købes, var de nu udmærkede.

Jeg har selv stået med foden i massen.

Min gymnastiklærerinde sagde dog surt til mig, at jeg da ikke behøvede at have to par strømper på til gymnastik, men jeg var heller ikke hendes yndling.

Hun har senere sagt, at min søster og jeg lignede hinanden, for vi slog lige meget med nakken, når der var noget, der ikke passede os.

Jo, vi er børnebørn af mormor.

Emil og Emilie ved hans 25 års jubilæum i postvæsenet, 1933

I 1938 blev mormor valgt ind i sognerådet. Hun var meget stolt af et foto, hun havde af sognerådsmedlemmerne. Hun sidder ned forrest, og lensgreven fra Ledreborg står bag ved hende.

Hun sagde altid: ”Jeg sidder, men greven måtte stå” – Ja, rødstrømpe var hun.

LEJRE SOGNERAAD fra 1. April 1937 til 1. Juni 1943.
 Sogneord fra venstre:
 Holstein-Ledreborg. Alfred Jensen. Aage Christiansen. L. Larsen.
 Sidsende fra venstre:
 Alfred Jensen. Otto Hansen. Kr. Petersen. Viggo Frandsen. Emilie Mortensen.
 Form.

Sognerådet med Emilie forrest til højre

Tiden gik. Først blev den ældste datter Jenny gift med Arnold, og nogen tid efter blev Sigrud (min mor) gift med Bruno. Hun havde truffet en mælkemand til folkedans.

Mor var selv en ivrig folkedanser i Hedeboforeningen. Samtidig ledede hun et børnehold i Allerslev. Morfar og mormor dansede også - i Allerslev.

Vielsen foregik i Allerslev kirke den 13. september 1936. Mine forældre startede ægteskabet ved Brøndby Strand.

14 dage efter sad de der igen. Morfar havde fået lungebetændelse, måske af en våd posttur, og det overlevede han ikke. Så nu var mormor alene.

Mormor fik at vide, at morfars uniformer omgående skulle afleveres på Lejre station. Hun gik derud og spurgte, om de også skulle have dem med lapper på, men dem fik hun da allernådigst lov til at beholde.

Mormor turde ikke bo alene, så hun besøgte sin nygifte datter meget, et gode for min mor, der absolut ikke var god til det huslige. Mor havde været plejerske på Sct. Hans.

For at hjælpe på angsten blev huset i Allerslev opdelt i to boliger. Entreen blev til køkken - kun et køkkenbord, et gasapparat og et lille skab. I den meget lille stue sov hun på en sofa, hvor opvarmningen var en petroleumsovn. Et værelse på loftet og fælles toilet. Udenfor et lille skur. Haven blev delt lige over, så der blev et Ananasæbletræ til hver. Her boede hun resten af livet.

Det første, jeg husker - som godt to-årig - om mormor, var, at hun fløj ind i en sky. Det var i Esbjerg, hvor vi var på besøg. I lufthavnen kunne man komme op at flyve, og naturligvis var det da noget, mormor skulle prøve.

Det gjorde et stort indtryk på mig, for jeg troede, at hun aldrig kom ned igen.

Mine forældre købte senere et lille landbrug, men der var ingen strøm. Når vi kom ind, og det var mørkt, gik mormor og søgte ved dørene, mens hun sagde: *"Hvor er dog de kontakter, de plejer da at være her?"*

Det var jo kun for sjov, men jeg har aldrig glemt det. Jeg grinede rigtig

meget, for hvor dum kunne man da være, set i mine øjne. Jeg var fire år.

Når hun kom på besøg, spillede vi kort - sorteper, mormor med knald og bonden af gården. Når hun vågnede, skulle jeg være hurtig og spørge, hvad hun havde drømt, og så fik jeg en længere historie. Ventede jeg lidt, kunne hun ikke huske det, og så fik jeg ingen historie.

Min ynglings historie var den om hunden og katten, der var alene hjemme, og som bare sloges. De blev til sidst gode venner, og da deres ejere kom hjem, lå begge dyr i samme kasse og sov. Mormor gav min søster en bog fyldt med historier, som hun selv havde digtet.

Sange skrev hun også. Da mor kom hjem fra sygehuset med mig, havde hun lavet æresport og digtet sangen her til højre.

Mormor var tit barnepige rundt om i byen, hos vejmandens, hos Chr. Palle og hos lærer Vig, hvis søn senere blev ministeren Ole Vig Jensen.

Hvis de fik god mad de steder, hun var barnepige, inviterede de hende til

Jeg ønsker jer Lykke nu
altd med det lille Kor
Ie nu er Bruno Fader
og Sigrid blevet Mor
Ia nu skal vi jo høre
i Hurst Kori og Skraal
den gaar paa Melodien det er
vort Moders Maal

Det blir jo nok som Bronn sier
at freden er forbi
men jeg tror derfor ej man sier
maa jeg heller være fri
for man er glad for kom
og sin den lille Tøs
om og saa hun en gang imellem
skal bli Bøs

Ie Mormor har nu lavet
en Æresport for jer
med grøn og rød Blomster
Velkommen i skal vær
og saa vil jeg jo slutte
med Sangen denne gang
for eller blir den kedelig
og viker aldt for lang

Mormor har skrevet dette
i Juli 1937

Mormors sang, skrevet til Sigrid og Bruno, da Sigrid kom hjem fra sygehuset med mig

at komme og spise med, eller også kom de med noget mad til hende.

Beretningen om mormor fortsættes i næste nummer af Lethrica.

DER VAR ENGANG I GL. LEJRE... SOGNEBUDE, POSTBEFORDRERE OG LAND- POSTBUDE

Af Eva Nielsen

Sognebude

Postvæsnets historie går 400 år tilbage, men det var ikke noget, den almindelige landbefolkning havde gavn af. Alle beskeder fra myndighederne, oplysninger om auktioner, dødsfald

1912. L.A. Ring: Landposten kommer med brev.
Statsministeriets samling

osv. blev jo læst op af præsten i kirken.

Private breve og beskeder blev sendt rundt med naboer og andre, der havde ærinder rundt i sognet. Det udviklede sig i løbet af 1800-tallet til, at mænd (og i enkelte tilfælde kvinder), påtog sig at være 'sognebude'. De gik rundt med breve og ordnede lidt småærinder for folk. De bragte selvfølgelig også nyheder og lidt lokal sladder med rundt, så de var nok meget velkomne og fik vel en skilling og en kaffetår, hvor de kom ind.

I 1848, da jernbanen var kommet til Roskilde, tilbød sognefogederne i Osted og Lejre 'at befordre alle de breve, som tidligere var befordret med sognebud' mod en betaling på 5 rigsdaler om året. Nu var det jo blevet nemt for dem at afhente og levere posten. Men mon man har sendt hilsener og kærestebreve rundt for hinanden?

Ledreborg Gods havde egne 'postbefordrere'

I 1740 overtog Johan Ludvig Holstein godset. Han var sekretær i Det danske Kancelli (regeringskontor).

Hans søn, Christian Frederik, som overtog godset i 1763, var også cancellisekretær, og derudover var han *'Directeur udi General-Post Amtet'*, dvs. postvæsenet. I 1799 - 1853 havde sønnen Christian Erhard godset, og han havde også en stor stilling i København.

Med de stillinger kunne de jo ikke bo herude på Ledreborg, så de opholdt sig mest i København. Alt, hvad de skulle have til gennemsyn og underskrift, måtte bringes ind til dem i København. Det var regnskaber, fæstebreve og al korrespondance i øvrigt.

Det problem blev løst ved, at der gennem alle årene var gårdmænd, der i deres fæstebrev blev pålagt at foretage to årlige rejser til København med hest og vogn. Godsets husmænd slap ikke for turen. De skulle nemlig *'foretage een aarlig gaaende Kjøbenhavnsrejse'*. Og der blev ikke taget hensyn til alder.

I 1772 fik Anders Reimert Jensen fæstebrev på et hus i Gl. Lejre. Han var næsten 70 år gammel, men den *'gaaende Københavnsrejse'* hørte med til fæstet. De næste par år kunne man så se den gamle mand traske af sted på

landevejen mod hovedstaden, med en taske på ryggen til posten og lidt mad og drikke til turen. Han måtte nok overnatte et par gange undervejs, før han vendte hjem igen med post til Ledreborg.

Han døde få år efter, men i de følgende 50 år afløste den ene husmand den anden som gående bud til København. Somme tider var der brug for flere postture, end godsets fæstere var pålagt, og i folketællingen 1787 var Jonas Nielsen i Blæsenborg Huse opført som *'Husmand og Ekstrabud for Ledreborg'*.

I 1827 skete der en ændring i postleveringen til godset, for herefter stod der i fæstebrevene, at husmanden i stedet for rejsen til København kunne foretage *'en gaaende Reise til et ligesaa langt fraliggende Sted. Eller i stedet for denne Rejse, udføre 2 Arbejdsdage her på Gaarden for egen Kost og med egne Redskaber'*.

I 1846 blev det sidste af den slags fæstebreve skrevet, og da jernbanen fra København til Roskilde stod klar i 1847, blev postgangen noget lettere.

Godset havde stadig sin egen *'postbefordrer'*, som nu fik egentlig

løn. I årene 1845-1849 kørte **Peder Pedersen** fra Kr. Hvalsø til Ledreborg og hentede posten derfra, fra Tølløse og Aastrup og kørte til Roskilde to gange om ugen, og retur de to følgende dage. Han kørte med egen hest og vogn, og lønnen var 10 rigsdaler og en favn brænde om året, men i 1848 steg lønnen til 25 rigsdaler.

Året efter overtog **Hans Nielsen** fra Havremarkshusene (ved Gl. Lejre) stillingen, men allerede i marts 1850, efter at have kørt ruten den første vinter, bad han om et tillæg på 4½ tønne havre. Det blev bevilget, og det blev bestemt, at han herefter kun skulle køre for Ledreborg.

I 1851 kørte Hans Nielsen med posten 4 gange om ugen, og lønnen var 37 rigsdaler om året, men han fik kun den sædvanlige mængde havre til hesten, fordi man mente, at han kunne spare havren til hesten, hvis han gik til Roskilde den ene dag, hvor det kun var breve, han skulle have med! Der blev ikke givet ved dørene dengang.

I 1856 overtog han arbejdet med at renholde gangene på Ledreborg efter sin gamle far, men han beholdt

de to ugentlige postture med hestevogn de næste fire år. Godset skulle imidlertid have post hver dag, så **Niels Johansen** fra Gl. Lejre fik stillingen som Ledreborgs gående post til Roskilde 5 dage om ugen

Landpostbude.

I 1849 kom der et forslag om, hvordan man kunne gøre postgangen bedre for den almindelige befolkning. Nu skulle der ansættes gående landpostbude, som kunne hente posten ved samlesteder og bringe den ud. Som noget nyt skulle der betales porto for at sende breve og pakker, og det var bestemt ikke populært blandt folk. Bønderne protesterede, for de havde jo alligevel selv ofte bud til Roskilde, og sognefogederne var udmærket tilfredse med at levere posten. Så der gik mange år, før der blev ansat et egentligt landpostbud i Lejre og Osted.

Anders Olsen fra Allerslev var soldat på Als i 1864, og han fik både pakker og breve sendt fra forældrene i Allerslev, og han sendte selv mange breve hjem om krigens gang. Han vedlagde breve til andre familier, og så fordelte hans forældre dem, f.eks.

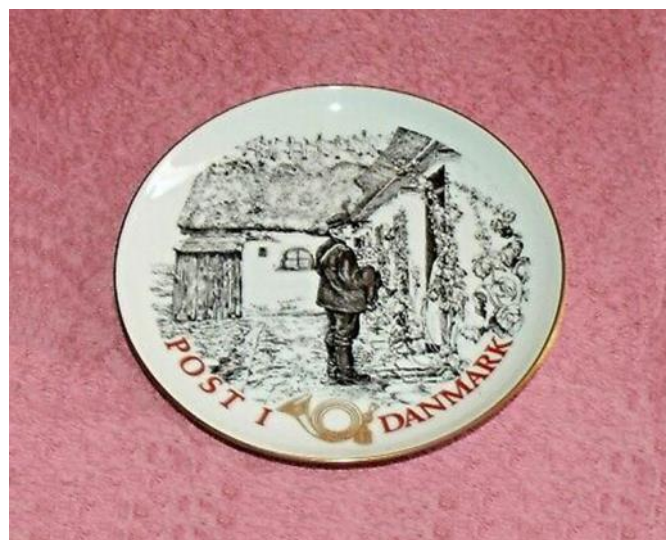
i Gl. Lejre og Kornerup. (Se Lethrica, april 2014)

Den første, der kaldes 'postbud', er **Hans Nielsen** i Allerslev, tidligere skrædder, husmand og daglejer. (I folketællingen 1870). Han blev afløst af **Niels Jensen**, som sjovt nok også var tidligere skrædder. Han havde boet som indsidder (lejer) på Cathrinelyst i Gl. Lejre, men flyttede til Blæsenborg. Han var landpostbud i 1880-1907.

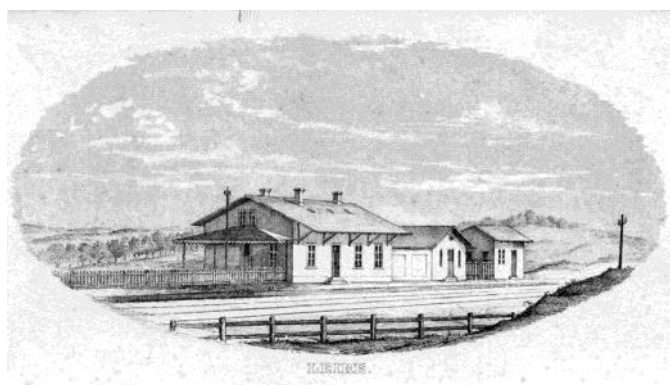
I 1874 var jernbanen blevet ført videre til Lejre og året efter til Kalundborg, så posten både fra Jylland og København kunne afhentes og afleveres på Lejre Station. Det gjorde postgangen meget nemmere. Landpostens besøg har været et kærkomment indslag i den ofte trivielle hverdag for folk, og der er mange

1901, L.A Ring: De gamle har fået brev. Statsministeriet

1903, Landposten. Platte efter L.A. Rings maleri. (Post- og Telemuseet)

Lejre station 1875

1906, velgørenhedsmærke, Aalborg

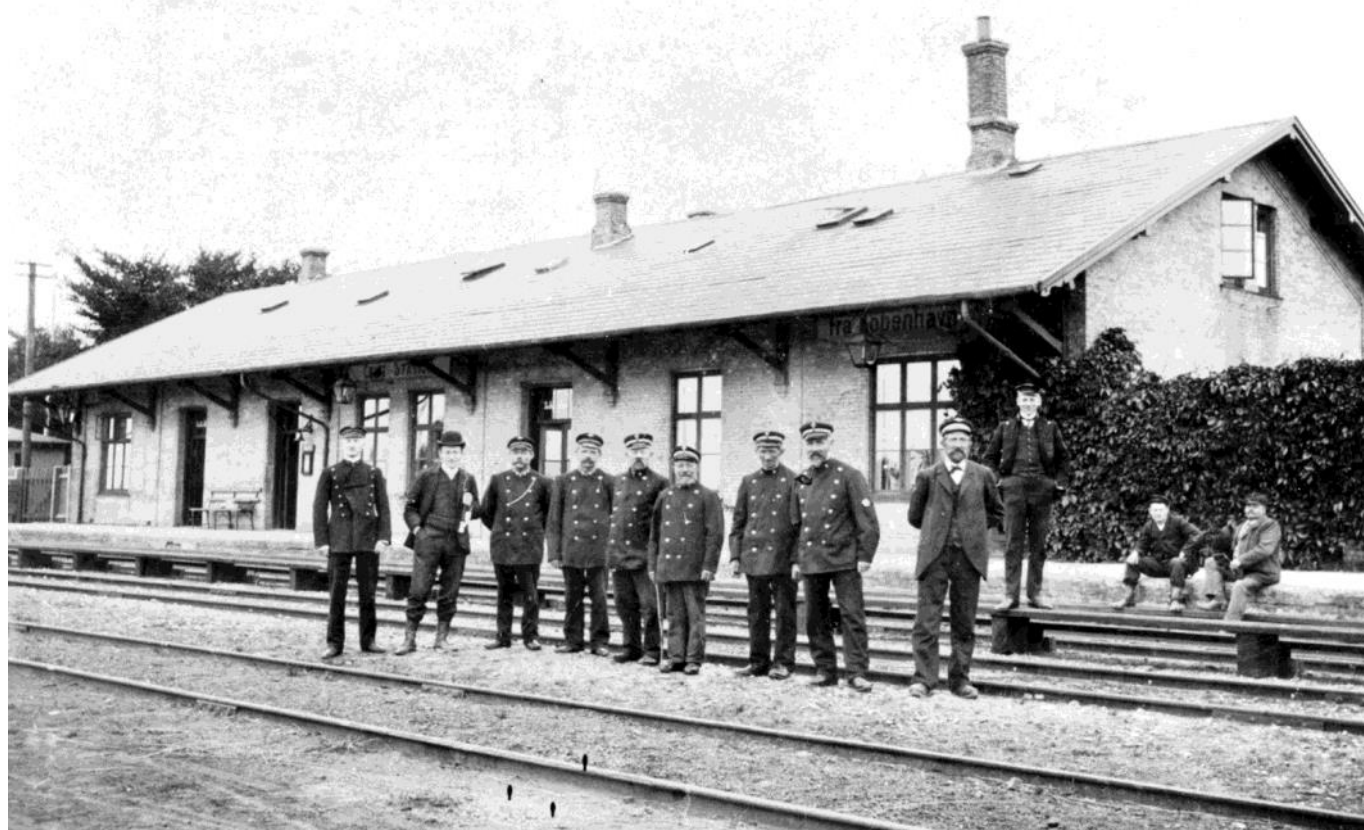

1890, en landpost. Post- og Telemuseet

malerier og postkort med landposten som motiv.

3 x Niels Jensen, landpostbud, 1890

I 1890 var der tre 'Niels Jensen', som allesammen gik med posten fra Lejre Station. Den ene boede i det gamle tinghus i Blæsenborg, og han var svigerfar til den anden Niels Jensen, som boede i Gl. Lejre. Den tredje Niels Jensen boede også i Gl. Lejre og gik post fra omkring 1888 til 1907, hvor hans svigersøn, **Jørgen Pedersen**, overtog postruten og fæstet af huset.

Lejre station 1908, postbude

1908, julekort

En særlig landpost var **Johan Pedersen**, Lejre Station. (Han ses på billedet nederst side 30 som nr. 8 fra venstre). Johan var skrædder i Haderslev, men flyttede til Lejre, hvor han blev landpost i 1880. I 1884 var han en af initiativtagerne til stiftelsen af 'Landpostbudenes Centralforening'. Det tog mange år at overbevise landpostbudene rundt om i landet om fordelene ved at have deres egen fagforening, men endelig i 1902 lykkedes det, og Johan blev formand. Som noget af det første blev der indført en ugentlig fridag og en uges ferie!

Johans søn, **Christian Ludvig**, efterfulgte sin far som formand. Han var også landpost her. (Nr. 6 fra venstre).

De blev begge hædret som Dannebrogsmænd og blev æresmedlemmer af foreningen.

Postbude med den flotte fane, 1929 (Historisk Arkiv for Haderslev)

I dag kan man næsten slet ikke forestille sig, hvor hårdt det har været at være landpost dengang. Af sted til fods hver eneste dag uanset vejret.

Johan Pedersen døde i 1942, 96 år gammel. Danske landpostbude samlede ind til den flotte sten, som står på Allerslev kirkegård

Emil Mortensen, 1908-1936 / Jens Peter Nielsen, 1907-1945 / Jørgen Pedersen, 1906-1934 / Viggo Nielsen, 1916-1937

Ca. 1930, Landpostbude ved Lejre Station

Det må tit have været både koldt og vådt, og om vinteren var det mørkt, både når man gik ud, og når man gik hjem. Man kan ikke lade være at blive imponeret over deres indsats.

'Moderne tider'

Omkring 1916 fik landposten ved Lejre Station cykler. Vejene var jo ikke for gode dengang, så det har heller ikke været helt let at køre på de dårlige veje med de tunge cykler. De havde en taske for og bag, plus en taske på ryggen. Der skulle jo være plads til både breve, aviser og pakker, og til jul, når der var ekstra mange pakker, kunne man trække med en slæde, eller man kunne være heldig at køre med på en hestevogn.

Emil Mortensen, Allerslev (1901 arbejdsmand, Gl. Lejre). Emil havde ruten fra Lejre Station til Osted og Kirkebjerg.

'En juleaftensdag o. 1910 var det høj sne, og han kørte ruten med hestevogn. Hans lille datter var med, og de skulle ind mange steder med breve og for at få en kage og en tår kaffe. Den posttur varede hele dagen, så de var godt forfrosne, da de nåede hjem og den lille pige blev sat af. Emil fortsatte til postkontoret, hvor posten jo skulle sorteres. Da han kom hjem kl 20, gik han på hovedet i seng, og der blev først holdt juleaften næste dag'. (Beth Jensen: Jul i Lejre, 1982)

Jens Peter Nielsen, Allerslev: "Jeg gik hver dag fra Lejre Station til Osted, Mannerup og Bregentved, til Osted Udflyttere og tilbage til Osted, hvor jeg afleverede posten hos købmanden. Ruten var på 5 mil (dvs. næsten 40 km). De første år gik vi dem. Der var ikke noget, der hed cykel. Det blev man jo trænet op til. Jeg gik hjemmefra kl. 6 hver morgen og ud på stationen. Og når halv otte toget kom fra Kalundborg, fik vi posten, og så dampede vi ud. Jeg var hjemme igen ved 18-tiden, når jeg var heldig, men det kunne jo også træffe sig, at det var mindre heldigt. Dvs. 12 timers arbejdsdag for 60 kr. og 35 øre om måneden". (Lydfil på Lejre Arkiv).

Jørgen Pedersen, Gl. Lejre, overtog ruten efter sin svigerfar. (Niels

Jensen). Han gik først hjemmefra (Gl. Lejre) til Lejre Station, hvor han påbegyndte ruten. Den gik til Ledreborg gods, ad Slangealleen til Hvidesøhuset og Overdrevsgaarden, via en bro over Langesø. Videre til Hulegaard og Tokkerup og tilbage til Lejre Station, hvor posten skulle sorteres. Så kunne han endelig gå hjem til Gl. Lejre. Hans søn, Niels, var i en periode reservepostbud.

Viggo Nielsen, GL. Lejre. Han var reservepost fra 1916 til 1937. Han var gift med Alfrida, som havde købmandsbutik i Gl. Lejre. Jeg ved desværre ikke, hvilken rute han havde.

Nu, 400 år senere, er breve og frimærker jo en saga blot, og hvem ved, hvor længe endnu man kan se den røde postkasse?

Postkasse, Lejre 2024

Kilder:

Kirkebøger og folketællinger

Lejre Arkiv, Ledreborg godsarkiv, Arkiv.dk

Niels Jørgen Nielsens artikel om Johan Pedersen.

En del læsere af dette blad vil sandsynligvis være medlemmer af flere af foreningerne og vil derfor modtage mere end ét eksemplar af bladet.

Det er meget kompliceret administrativt at ændre på dette forhold.

I stedet opfordrer redaktionsudvalget til, at man forærer de ekstra kopier til venner og bekendte.

Det kan være med til at stimulere interessen for vores lokalhistorie.

DER VAR ENGANG I GL. LEJRE.... EN UNG MAND PÅ AFVEJE, 2. DEL

Af Vivian Møller

I Lethrica april 2023 skrev jeg første del om Hans Peter Sørensen, som kom lidt på afveje.

Han blev forladt som "forsvundet", og sognerådet i Osted/Allerslev måtte betale alimentationsbidrag (faderskabsbidrag).

Men hvis man skulle flygte og gøre sig "usynlig", hvor ville man så tage hen?

Jeg tænkte, at København ville være nærliggende. Han kunne jo tage toget til København og hurtigt blive væk i det københavnske mylder.

Jeg søgte derfor i Københavns politis register, som rummer tiden 1893-1923. Registret er en forgænger til folkeregistret, som kom for hele landet i 1968. Men det gav ikke noget resultat. Det betød dog ikke, at han ikke var i København, han havde blot ikke fast bopæl.

Jeg forsøgte så med Københavns poli-

tis efterretninger, og det gav resultat.

3. marts 1892 blev 'Hans Peter Sørensen (Lejre), 24 år' afleveret til fattigvæsenet. I referatprotokollen for Magistratens 3. afdeling kan man læse, at han i 4 perioder, marts-maj, var tilknyttet Skt. Johannes stiftelsen. Det var en stiftelse for arbejdsløse trængende, som var opført af Københavns kommune 1883-1885. I 1918 blev Skt. Johannes Stiftelsen flyttet til en afdeling under Sundholm, en tvangsarbejdsanstalt.

Hans Peter holdt sig desværre ikke fra kriminalitet i København. 1893 straffes han for bedrageri med fængsel på vand og brød i 5 dage. Han havde lånt en bøsse, som han havde solgt. Samme år tiltaltes han for - under beruselse - at have frastjålet en mand nogle kroner. De havde kort forinden drukket sammen. Han blev straffet for ran med fængsel på vand og brød i 3x5 dage.

Det ser ud til, at han holdt sig på den rigtige side af loven de kommende år. Men 1897 går det igen galt. Hans Peter sendes af sin hus-

bond til markedet for at sælge noget kvæg, men han beholder pengene, som han bruger på drikkevarer, og driver i flere dage beruset omkring på egnen. Han straffes for bedrageri og betleri med fængsel på vand og brød i 2x5 dage. Han begik samme år et mindre lejlighedstyveri på 1,90 kr. (svarer i dag til ca. 145 kr.). Pengene skulle selvfølgelig bruges til drikkevarer. Han melder sig selv og straffes med fængsel på vand og brød i 4x5 dage.

1899 var han åbenbart blevet træt af København og tog til Holbæk. Han havde igen nydt en del drikkevarer og var godt beruset. Han gik lidt uden for byen, hvor han lagde sig til at sove i en halmstak, som tilhørte en ganske ubekendt mand. Da han vågnede næste morgen kl. 4 fik han den indskydelse at sætte ild på halmstakken, hvilket han gjorde. Derefter løb han ad Kalundborg til, men undervejs fortrød han sin gerning, meldte sig til politiet, blev anholdt og sat i Holbæk arrest. For retten afgav han fuld tilståelse og erklærede, at han ikke havde følt sig beruset i gerningsøjeblikket, det var kommet over ham som en pludselig indskydelse, som han havde udført uden nogen kamp eller

indre overvejelse.

Efter et par måneder bliver han tilset af en læge, som beskriver ham som en *'noget sløv og svagt begavet person. Virkelig inhabilitet eller partiel idioti kan dog lige så lidt som egentlig sindssygdom konstateres hos ham. Han læser godt, regner tåleligt og findes ikke lidende på hukommelsen; han tænker langsomt men er i stand til at gøre rigtige logiske slutninger og viser en ret tilfredsstillende dømmekraft, hvor det drejer sig om livets almindelige forhold'*.

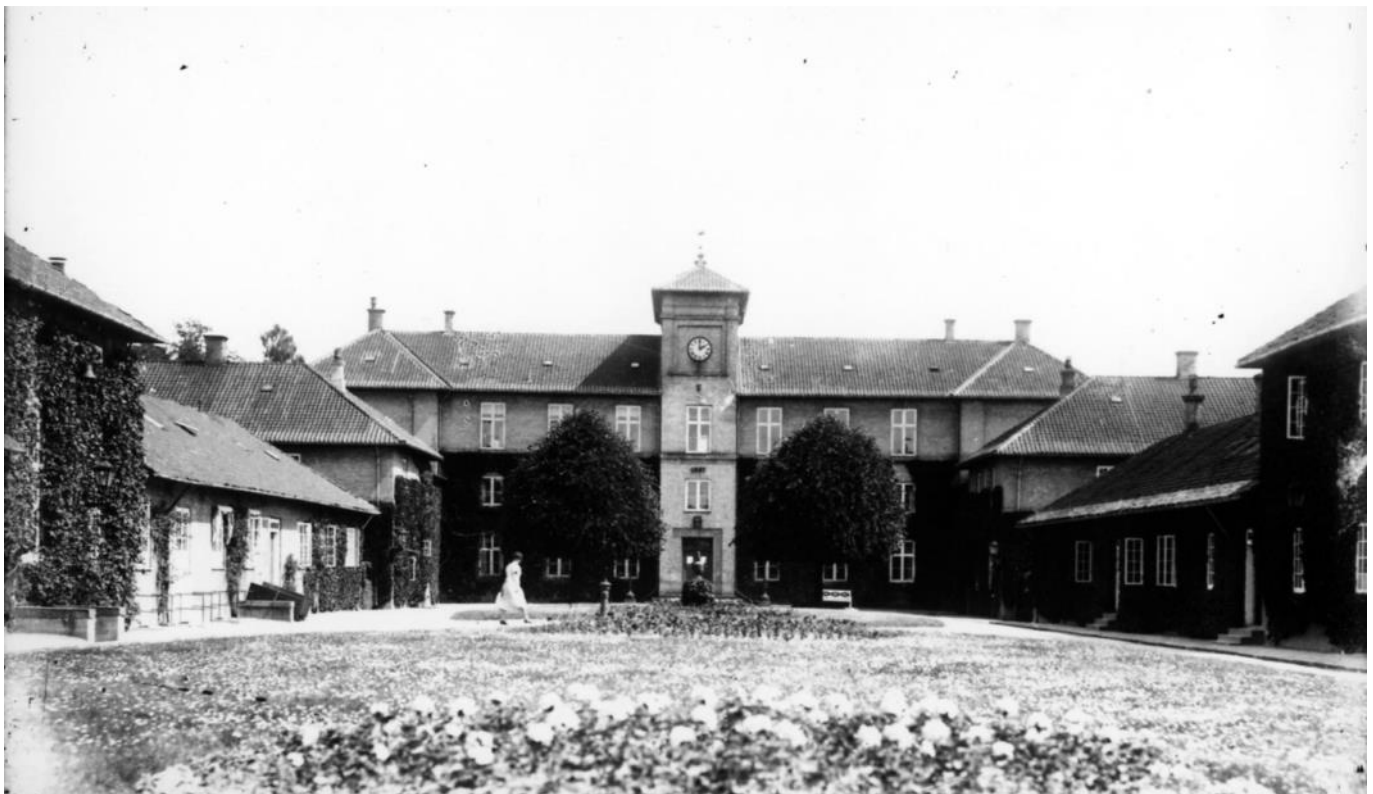
Hans Peter blev herefter indlagt på sindssygehospitalet i Vordingborg, Oringe.

I hovedmandtalsprotokollen står han som patient nr. 5116 og indlagt fra Holbæk.

I indlæggelsesprotokollen står, at han er indlagt den 19. maj 1899, 32 år, ugift arbejdsmand, p.t. arrestant, diagnosen er melankoli og årsagen druk. Han kommer på den lukkede afdeling.

Der er en fyldestgørende sygejournal for Hans Peter, lige fra han var barn, til han blev indlagt.

Som barn havde han haft skarlagensfeber og gik en del i søvne. Han er

Sindssygehospitalet Oringe 1890-1911

vokset op i et fattigt hjem på landet med en stor søskendeflok. I skolen havde han navnlig svært ved at lære at regne og skrive, og måtte gå 1½ år til præst. Allerede efter sin konfirmation begyndte han at nyde spiritus, og de sidste ti år har han været ret forfalden. Han har væsentlig drukket brændevin, ca. ½ pot (ca. 1 liter) daglig.

Hans mor har for 14-16 år siden været sindssyg og indlagt på Skt. Hans hospital og lider desuden af epilepsi. Han har en søster, som er drunker og som har to svagelige børn, hvoraf den ene er sindssyg. Af hans 12 søskende er fire døde.

I sygejournalen får vi også lidt at vide om hans udseende: *'Er kraftig bygget, noget mager og bleg, kraniet velformet, ansigtsskelettet plump med fremstående kindben og underbid. Ansigtstudtrykket let deprimeret, blikket sky og undvigende. I øvrigt intet abnormt. Har røber en lettere depression, viser sig trykket og ufri med tilbøjelighed til at få tårer i øjnene når man taler med ham og da navnlig når man berører hans forbrydelser'*.

Patienterne blev sat til at arbejde enten 2 eller 3 timer dagligt mandag-lørdag. Da Hans Peter var indlagt, var der ca. 490 patienter og et personale på 130 personer. Det var ikke alle, som var i stand til at arbejde. Men

lægger man de dage sammen, som patienterne sammenlagt arbejdede i 1899, bliver det til 68.334 dage, noget af en arbejdskraft, men dog kun 2-3 timer hver dag, og de tjente lidt penge ved at arbejde. I kassebogen for patienternes arbejde kan man se, at det, Hans Peter tjente, brugte han på tobak.

Hans Peters sindstilstand var noget svingende. I begyndelsen af hans indlæggelse skulle han *'være faldet til ro, hjælper flink til ved det daglige arbejde og synes at befinde sig vel under de ufri forhold'*.

Han skifter dog arbejdssteder, alt efter hvordan hans tilstand er. Nogle gange er han i brændeskæringen, andre gange i vaskeriet og ind imellem, når ham var for voldsom, på den lukkede afdeling.

12. september 1899 kan man læse i journalen: *'Går som en skikkelig, noget sløv og deprimeret arbejder mellem de andre. Efter der herfra er erklæret, at han var fra fødslen svagt begavet, hvilket så tildrages under misbrug af alkohol, og at hans påstand om, at ildspåsættelsen derefter var en pludselig indskydelse, som han ikke fik tid til at overveje, måtte tages for grov vold, men dommen om 18 måneders*

forbedringshus forandrede desuden, at øvrigheden skal træffe sikkerhedsforanstaltninger imod ham. Denne dom er ham i dag forkyndt, og han var ikke utilfreds med udsigten til foreløbig at skulle blive her'.

Han blev sat til at hjælpe i vaskeriet, hvilket han var glad for. *'Han var meget flink og påpasselig, skikkelig og venlig, mistede efterhånden sit deprimerede væsen, blev fed og rødmosset med smilende ansigt, befandt sig i det hele udmærket, sov og spiste godt, syntes ganske at have slået sig til ro herinde'*.

Men det ændrede sig. To måneder efter, i december, indtrådte en lettere depression, han hang med hovedet, så bleg og forknytt ud og erklærede, at han var utilfreds med arbejdet, som ikke passede for ham.

16. januar 1900: *'Holdt sig bleg og stille med store pupiller, i går aftes er han undvegen'*.

.
26. januar: *'Indbringes i dag af en politibetjent fra Roskilde, noget medtaget af udseende, og uden anstaltens jakke, som han har solgt. Han er deprimeret, meget stille og ordknapp, vel orienteret og samlet føres han til sengs'*.

Hans Peter forklarede, at han var undvejet, fordi han ikke kunne holde ud at være i vaskeriet. De ildelugtende dampe gjorde ham syg og berøvede ham appetitten. Han var taget hjem til sin far i Lejre, havde søgt arbejde forskellige steder, boede i København og Roskilde, men uden resultat og meldte sig selv til politiet. Han havde ikke lidt nød. Han havde sovet i hus hver nat. De sidste dage havde han drukket lidt brændevin, men ikke været beruset. *'Han har det habituelle sløve træge væsen og udseende, sig noget belagt, pupillerne deliristiske. Har ingen lyst til mad'*.

Han kom tilbage til vaskeriet, men 4. maj 1900 kan læses: *'I den sidste tid viste han sig et par gange at have nydt spiritus og i aftes udeblev han efter arbejdet og blev fundet en times tid efter på avlsloftet sovende, var noget beruset med gennemtrængende stank af brændevin, tumlende og med lallende stemme. Han kom til sengs, men gjorde meget vrøvl, bandede, truede med klø, var aggressiv, noget brøsig og brutal, benægter at have fået spiritus'*.

Sådan går det, frem og tilbage til vaskeriet, flere gange beruset. Han på-

står kun at have drukket hvidtøl, ganske vist i store mængder. Han lider af ulidelig tørst, tungen er belagt, appetitten noget ringe.

21. juni: *'Var straks ret brutal i ord og væsen, lovede prygl til lægen, noget irriteret og bister, bestilte intet, men er nu medgørligere og hjælper med husgerningen. Han klager stadig over den stærke tørst, kan blive ved med at drikke uden den stilles. Tungen stadig belagt, appetitten ringe. Han har skæmmet sig, ser noget bleg og meget slap ud. Sættes i sygeplejen'*.

Hans Peter ordineres nu medicin: cannabis i 15 dage, 3 gange dagligt. Han forbliver stadig mut og tvær og grov i sine svar og vil ikke følge sygeplejerskens anvisninger. Han er fortsat på cannabis.

20. september: *'Tiltagende grovhed. Slog igen to medpatienter uden egentlig grund; irettesat; meget grov og truede lægen og inspektionen med prygl, var ked af at være her o. lign. Kom til den lukkede afdeling under protest; rolig nat og til morgen ret ræsonnabel og en del flov'*.

I begyndelsen af oktober kom han tilbage til vaskeriet, og der skete ikke den større ændring med Hans Peter.

Oringe Hospital.		Udkrævningsnr. 30 januar 1901
Syge-Journal		
over		
Hans Peter Sørensen		

Alder 32 Aar født d. 19. April 1867		Egtestand <i>ingen</i>
Fødested <i>Allerød Lyng</i>		Børn
Hjemsted <i>p. 1. Arrest i St. Hank</i>		Religionsbekendelse
Stilling <i>Arbejdsmand, p. 1. Arrest</i>		Familiedisposition <i>Ja</i>
Til Observation:		
<i>Arbejdsitet - Alkoholisme.</i>		

Sygejournal, Oringe Hospital

30. januar 1901 slutter sygejournalen: *'Har senere kunnet holde sig her og går på arbejde, har aldrig været beruset. På stuen har han siddet og hængt på en bænk med et meget skummelt og uhyggeligt ansigtsudtryk, meget gnaven og tvær, parat til grovhed, meget tilbøjelig til chikanerier mod de andre patienter, og tilbøjelighed til at blive brutal og aggressiv, er i hvert fald meget frygtet blandt de andre patienter på grund af sin ondskabsfuldhed. – Hans ansigt har holdt sig meget gustent, og han er meget slap. - Efter meget skrivi er det endelig lykkedes at få hans hjemstedskommune til at tage ham hjem på en tvangsarbejdsanstalt, hvortil han i dag afhentes og udskrives som bedret'.*

Man kan jo så sætte spørgsmålstegn ved, om han er bedret. Og hvad med

hans diagnose? Ville lægerne i dag have været enige, og hvordan ville han være blevet behandlet?

Hans Peter var nu blevet 34 år. En del af dem havde han tilbragt i fængsel, på forbedringsanstalt og nu på Oringe.

Men hvad skete der videre med ham? Hvilken anstalt kom han nu på? Det kan man læse om i næste nummer af Lethrica.

Kilder:

Københavns Stadsarkiv:

Politiets efterretninger, hovedregister for fattigvæsenet i København og referatprotokol for Magistratens 3. afdeling 1892/A30.

Rigsarkivet i København:

Sindssygeanstalten ved Vordingborg: Hovedmandtalsprotokol, indlæggelsesprotokol, patientjournaler, protokol over patienters arbejde og kassebog for patienters indtægter og udgifter.

Vordingborg lokalhistoriske arkiv: Foto af Oringe 1890-1911.

NYT FRA ARKIVET

Af Tobias Mortensen

I dette nummer af *Lethrica* genopstår Lejre Arkivs status her under siden *Nyt fra Arkivet*. 2023 var et godt år for Lejre Arkiv, og det store arbejde med at tilgængeliggøre vores fælles lokale historie og kulturarv skrider stabilt fremad. Ledt an af ca. 20 frivilliges entusiastiske arbejde med især billedregistrering gennemførte Lejre Arkiv i 2023 2421 registreringer – hvilket svarer til 6,6 registreringer hver dag alle årets dage. De frivillige i Lejre Arkiv arbejder desuden med mange

Købmandsgården 1908. Hovedgaden 62, Hvalsø (nuværende Røde Kors Butik). Købmand P. Hansen i døren til sin købmandshandel.

Foto fra Lejre Arkiv: Udgivet af Dansk Papirva-refabrik/1908

Her ses en del af tirsdagsholdet i Lejre Arkiv med de billeder, som er under registrering.

Fra venstre Kirsten, Jørgen, Henrik og Vivian

andre opgaver, derunder artikelskrivning, digitalisering af medier, formidling, indsamling og dokumentering. Lejre Arkiv har desuden haft stigende besøgstal, hvilket netop understreger, at der er et øget ønske om kendskab til den unikke historie i vores område. Det betyder, at der nu er endnu mere materiale om Lejre Kommunens historie at fordybe sig i på arkiv.dk. Fx er billedet af Købmandsgården fra 1908 kommet til i 2023.

I 2024 vil registreringsarbejdet med billeder selvfølgelig fortsætte, ligesom Lejre Arkiv vil undersøge, om formidlingsarbejdet kan gå nye veje for at nå ud til flere.

Tak for indsatsen til Lejre Arkivs frivillige!

LEJRE HISTORISKE FORENING

Formand: Hans Jørgen Lych Larsen, Lønspjæld 15, 4320 Lejre

E-mail: lychlarsen@hotmail.com

Hjemmeside: www.lejre-historiske-forening.dk

Efteråret 2023:

Sidste halvdel af 2023 blev indledt med et velbesøgt arrangement på **Aastrup Kloster** den 18. august.

Allerede 7 dage senere var der et nyt arrangement: Mange var den 25. august mødt op på **Skoemagerkroen** for at være med i overrækkelsen af de 3 lokalhistoriske foreningers bygningspræmieringspris til kromanen, **Poul Bøje Nielsen. Olav Sejerøe** fortalte om kroens historie, kromanen fortalte om nutidens kro. Kroen serverede en let anretning til de fremmødte. Det blev en hyggelig eftermiddag, hvor der også blev mulig-

Skoemagerkroen. Foto Olav Sejerøe

hed for at bese kroen.

Det næste arrangement hørte hjemme i en helt anden boldgade. Denne gang, den 2. oktober, fortalte **Hans Chr. Davidsen** fra Flensborg Avis meget levende om nazisternes sidste tilflugt i Flensborg i maj 1945. Det var et meget spændende foredrag om en side af historien om 2. verdenskrig, som var ukendt for de fleste. Det var et fællesarrangement mellem de 3 lokalhistoriske foreninger og Lejre Bibliotek og Arkiv.

Vi sluttede 2023 med et lokalt foredrag om færgefarten på Roskilde Fjord holdt af **Karl-Johan Rubæk** fra Gershøj. Foredraget gav et godt billede af en side af den lokale kollektive trafik, fra før bilen vandt indpas. 2024 blev den 24. januar indledt med et forholdsvist nyt tilbud til medlemmerne. Normalt har vi kun én foredragsholder pr. aften, enkelte gange har der været to foredragsholdere, der fortalte om aspekter af samme

emne, men de sidste par år har vi lanceret en ny form for foredragsaften: **Historiefortællinger fra Lejre**, hvor lokale eller andre, der har en historie at fortælle fra Lejres fortid, kan komme og fortælle om en side af den fortid. Man bestemmer selv, hvad emnet kan være. Vi regner med en fortælling, der kan vare en 20 - 25 minutter, gerne ledsaget af billeder. Hvis man har en længere fortælling eller foredrag, kan vi afholde det som et normalt foredragsarrangement. I år havde 4 personer meldt sig med hver deres fortælling. **Eva Nielsen, Gl. Lejre**, fortalte om et landpostbud i Allerslev/Gl. Lejre, **Vivian Møller, Gevninge**, tog os med på den lange rejse til USA med Lejre familier, der i sidste halvdel af 1800-tallet ville tilslutte sig mormonerne i Utah, **David Grønbæk, Allerslev**, fortalte om Osteds fortid og erindringer fra sin barndom i Osted Præstegård i 1970'erne, og endelig fortalte **Allis Bergh, Gammerød**, om mejeristen Valdemar Hansen fra Osted. Valdemar Hansen var med til at grundlægge Osted Fri - og Efterskole og meget andet.

Vi håber, at vi kan fortsætte den tradition, men det forudsætter, at der er

nogen, der melder sig med en historie, de gerne vil fortælle os andre om.

Kommende arrangementer:

Onsdag den 13. marts i Felix Tom Christensen, tidligere arkæolog ved ROMU, nu projektforsker ved Nationalmuseet, fortæller om **de to kongeslægter, som vi kender fra sagnhistorien: Skjoldungerne i Lejre og Ynglingene fra Uppsala**.

Onsdag den 10. april kl. 19 i Felix

Thorkild Kjærgaard, tidl. lektor på Grønlands Universitet, holder et foredrag om **Den dansk-norske strid om Grønland 1931-1933: Dens forudsætninger, dens forløb og dens eftervirkninger**. Foredraget afholdes i et samarbejde med de to andre lokalhistoriske foreninger og Lejre Bibliotek og Arkiv

Onsdag den 24. april kl. 19 i Felix

John Munro, Ledreborg, fortæller om sin rejse til Mongoliet

Onsdag den 15. maj

Udflugten til Odsherred. Pris 450,- kr. Der vil komme besked senere om tilmelding og turens detaljer.

Natten mellem **den 8. og 9. august 1944 blev 11 frihedskæmpere dræbt** af Gestapo ved Rorup. I 2024 er det 80 år siden, det skete. Begivenheden vil blive **højtideligholdt** i et

samarbejde mellem bl.a. Rorup Kirke, de lokalhistoriske foreninger og Lejre Bibliotek og Arkiv.

Mandag den 9. september kl. 19 i Hvalsø Kulturhus

Ole - Chr. Munk Plum vil holde foredrag om Kalundborgbanen i anledning af 150 års jubilæet for dens oprettelse

For hurtig kommunikation og for at spare jeres foreninger for penge, send venligst jeres mailadresser til:

LHF: agnetevibholt@gmail.com
EHF: thsj@mail.dk
BLF: blf.bramsnaes@live.dk
LMF: vivianus@post.tele.dk
TMV: tadremoellesvenner@gmail.com

Næste deadline for bidrag er den 15. august 2024.

Bidrag modtages gerne efter aftale med redaktionsudvalget.

Lethrica udgives to gange om året. Bladet forventes at være uddelt til alle henholdsvis den 1. april og den 1. oktober.

Adresser på mødesteder:

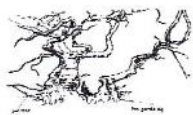
Kirke Hyllinge Bibliotek, Bygaden 53, 4070 Kirke Hyllinge

Ejby Forsamlingshus, Ejbyvej 60, 4070 Kirke Hyllinge

Domus Felix, Bygaden 20, 4320 Lejre

Hvalsø Kulturhus, Skolevej 12, 4330 Hvalsø

Gundestedgård, Gundestedvej 40, 4330 Hvalsø

EGNSHISTORISK FORENING FOR HVALSØ

Formand: Thyra Johannesen, tlf. 24876976, E-mail: thsj@mail.dk

Hjemmeside: www.egnhistoriskforening-hvalsø.dk

Arrangementer afholdt i 2023:

Den 12. april var der lysbilledforedrag ved Knud Petersen om Hvalsø Hovedgade gennem 120 år. Arrangementet blev gentaget den 11. september. Interessen for at høre om hovedgaden var stor, nok under indtryk af den lange periode, hvor hovedgaden havde været lukket.

Den 24. april var der fællesforedrag på Gundestedgård arrangeret af alle tre foreninger og arkivet. Søren Bo

Bojesen fortalte om Ruslands krig i Ukraine. Et sørgeligt aktuelt emne, som der også var stor interesse for.

Den 21. maj var der omvisning i Dyrehaven ved Ledreborg, hvor Det Peripatetiske Akademi lå i 1700-tallet. Det er et stisystem, hvor man kan gå tur og se på kunst: buster, skulpturer osv. fra oplysningstiden. Omviser var Tobias Mortensen fra Arkivet.

Fredag den 25. august var der reception på Skoemagerkroen i anledning af, at den var blevet udpeget til at

Ved Koldkrigsmuseet Stevnfort

modtage årets bygningspræmieringspris. De tre historiske foreninger har et lille udvalg til at stå for bygningspræmieringen.

Den 23. september var vi på bustur til Stevns med Søren Bo Bojesen som turleder.

Først fik vi en dejlig frokost på Gjørlev Bøgeskov. Så så vi Højerup gamle kirke. Havet havde i årenes løb undergravet den klint, kirken var bygget på, og i 1928 styrtede kirkens kor og en del af kirkegården ned. Kirken blev efterfølgende sikret, og vi kunne stå på en udsigtsterasse, der var lavet i stedet for koret. Vi sluttede turen af med at se Koldkrigsmuseet Stevnstort. Vi fik en guidet tur i den underjordiske del.

Kommende arrangementer:

Onsdag den 10. april vil Thorkild Kjærgaard holde et foredrag om **den dansk-norske strid om Grønland 1931-1933**. Det bliver kl. 19 i Felix, og det er et fællesforedrag arrangeret af de tre historiske foreninger og Arkivet.

Mandag den 13. maj har vi bestilt en **rundvisning på Aastrup** med

maks. 30 deltagere. Det bliver kl. 17.30 – ca. 20.

Mandag den 9. september får vi endnu et fællesforedrag, nemlig om **Kalundborgbanen i anledning af 150 års jubilæet for dens åbning**. Foredragsholder er Ole - Chr. Munk Plum, og det bliver kl. 19 i Hvalsø Kulturhus.

Sammenlægning med Bramsnæs

Men det, der har optaget sindene mest, er dog sammenlægningen med Bramsnæs.

Der var generalforsamling i vores forening den 12. februar, og det vigtigste punkt var bestyrelsens forslag om vedtægtsændringer, så de to foreninger får fælles vedtægter. Vedtægtsændringerne blev enstemmigt vedtaget.

Nogle dage før, nemlig den 7. februar, havde Bramsnæs haft deres ordinære generalforsamling, og også her blev vedtægtsændringerne enstemmigt vedtaget.

Det næste, der skal ske, er, at vi skal holde en stiftende generalforsamling.

Datoen for denne er fastsat til mandag den 8. april kl. 19.30 på Gundestedgård.

BRAMSNÆS LOKALHISTORISKE FORENING

Formand: Bjarne Holm, E-mail: blf.bramснаes@live.dk

Hjemmeside: <http://www.bramснаeslokalhistorie.dk>

En begivenhedsrig tid for Bramsnæs Lokalhistoriske Forening nærmer sig sin afslutning. Vi har i 2023 sammen med Hvalsø arbejdet for en fusion af vores to foreninger. Dette nærmer sig nu sin afklaring, efter at først Bramsnæs og dernæst Hvalsø holdt generalforsamling, og begge foreninger stemte for fusionen. Nu er vi nået til, at bestyrelserne forbereder den stiftende generalforsamling. Datoen bliver mandag den 8. april kl. 19.30 på Gundestedgård.

2024 bliver uden tvivl også et travlt og interessant år, hvor vi skal have sammenkørt vores to foreninger, så det bliver et lige så interessant sted eller gerne - det er jo formålet - endnu bedre. Jeg ved, at Hvalsø har nogle spændende arrangementer på bedding. Og vi har en kirkegårdsvandring den 23-4 2024 Kl. 19.00 i Kirke Sønerup sammen med Lejre Arkiv. Derudover arbejder vi på et arrangement med Odsherred kulturhistoriske Forening, som er et genbesøg for et meget fint besøg, vi havde hos dem,

hvor vi besøgte nogle af Odsherreds attraktioner, og vi vil gerne gøre gengæld med et lignende besøg hos os. Det kan blive spændende, for til den tid er vi blevet en større forening og har dermed mere at vise. Vi har også igen en udgravning af ROMU ved Rye, hvor de arbejder med udgravningen af den første Ryegård, og det kan forhåbentlig føre til endnu et foredrag om en spændende tid i begyndelsen af det forrige århundrede her i området.

Ligeledes glæder vi os til at fortsætte det gode samarbejde med Egnshistorisk Forening for Hvalsø, Lejre Historiske Forening og Lejre Arkiv, hvor det næste arrangement er den 10-4 i Felix i Lejre om den dansk-norske strid om Grønland i 1931 - 1933.

Vi er meget glade for dette samarbejde, som giver os flere muligheder for at hente foredragsholdere, der kan give os nye og andre perspektiver på historien, både den nye og den gamle.

Så med dette ser vi frem til nye tider og udfordringer i den nye forening og glæder os til samarbejdet med Lejre Historiske Forening og Lejre Arkiv.

Efterskrift

Som afslutning vil jeg gerne knytte et par bemærkninger til tiden, der er gået.

Jeg startede i Bramsnæs Lokalhistoriske Forenings bestyrelse i år 2000, da vi ligesom nu gjorde det, vi skal til nu, nemlig fusionerede Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur samt Lokalhistorie i Bramsnæs Kommune, (det var alt for langt, så i daglig tale hed den stråtagsforeningen) med Bramsnæs Museumsforening. Tilbage i bestyrelsen fra dengang er det Inge Winther og mig, som står for vores boghandel, og ude omkring er jeg sikker på, at der er flere tilbage fra dengang. Mange dygtige medlemmer af bestyrelsen har der været, tak til alle, men en stor tak skal der også være til formændene i foreningens levetid, Edel Hinnerskov, Karl Johan Rubæk og Vagn Reiman. Tak til jer for jeres indsats for foreningen og det, den står for.

24 år blev foreningen, og for en,

som har været med hele vejen, synes jeg, at foreningen har gjort det rigtig godt. Vi har arrangeret foredrag om lokalhistorie, udgravninger, historiske begivenheder m.m. Vi har haft ekskursioner til museer, Christiansborg, jættestuer samt rundt i Sjælland til historiske steder.

Vi har oparbejdet en attraktiv boghandel med engagerede forfattere i lokalområdet, lige fra Johannes Petersen i 1970'erne over Karl Johan Rubæk til de nuværende i Sæby med de tre flotte og forskellige bøger om Sæby. Stor tak til alle bidragydere gennem tiden.

Vi har gået fra over 150 medlemmer i år 2000 til ca. 80 i dag, hvilket er en af grundene til fusionen med Hvalsø. Det vil give os et større råderum, både menneskeligt og økonomisk. Nu er det op til os, både medlemmer og bestyrelse, at få nye ideer og fornyet fremdrift, mens vi også holder ved i den historie og tradition, som vi arbejder for at bevare.

Med disse ord vil vi i bestyrelsen sige jer tak for støtten i 24 år og ønske jer og vores forening held og lykke fremover.

Bjarne Holm

LEJRE MUSEUMSFORENING

Formand: Hans Kongsgaard Nielsen, E-mail: hans@kongsg.dk

Hjemmeside: <https://lejremuseum.dk/museumsforening>

Ombygning af foredragssal på Lejre Museum

Det er altid en fornøjelse at invitere til foredrag i "bogcaféen" på Lejre Museum, men desværre har vores foredragsgæster alt for ofte måttet finde sig i at sidde som sild i en tønde! Dette ændrer sig heldigvis nu.

På Lejre Museum går en ombygning af "bogcaféen" nemlig i gang. I de kommende måneder vil håndværkere renovere sydlængen i den gamle Hestbjerggaard, hvor både bogcaféen og de lokaler, vi kender som "lejligheden", vil blive forbedret. Ombygningen skal resultere i en foredragssal, der kan rumme 80

gæster, et undervisnings- og mødelokale med plads til 30 personer samt en mere hensigtsmæssig indretning af køkken, gang og toilet.

Planen er, at den nyrenoverede foredragssal står klar til sommeren, og på Lejre Museum ser vi frem til at invitere til spændende foredrag og andre aktiviteter i de forbedrede faciliteter. Ombygningen af foredragssalen er muliggjort af generøs støtte fra Lejre Kommune og Lejre Museumsforening.

Guidede ture – Sagnkongernes Lejre

I foråret inviterer Lejre Museum på en række guidede ture i museets udstilling "Sagnkongernes Lejre", hvor man kan få et indblik i Lejres enestående historie.

Fra den tidlige middelalder har sagn og krøniker fortalt om kongeslægten "Skjoldungerne", der efter sigende etablerede Danmarks første kongesæde i Lejre. Gennem de seneste tre årtier har arkæologisk udgravning ef-

Bogcaféen. Foto: ROMU

Guidet tur. Foto ROMU

ter udgravning vist, at Lejre rent faktisk var et magtcentrum og kongesæde i vikingetid og i yngre jernalder – ikke bare for en enkelt konge eller i en kort periode, men i mere end 500 år! Kom med og hør vores formidlere fortælle om, hvordan sagn og arkæologi sammen fortæller historien om Lejre som Kongerigets Vugge.

Tid, pris og sted: 27. april, 25. maj, begge dage kl. 11.00-12.00. Pris: 85 kr. (inklusive entré til museet). Tilmelding på Billetto. Lejre Museum, Orehøjvej 4B, 4320 Lejre

Fortidsmindedag – åbent hus i Øm Jættestue

Få indblik i restaureringen af Øm Jættestue til årets fortidsmindedag den 21. april, når ROMU i samarbejde med Slots- og Kulturstyrelsen inviterer til åbent hus.

Øm Jættestue er et gravkammer fra

den yngre del af stenalderen og var gennem mange år et populært udflugtsmål. Desværre blev det nødvendigt at lukke jættestuen i august 2020 på grund af fare for sammenstyrtning. Restaurering var længe en fjern mulighed, men glædeligt blev det annonceret af Kulturministeriet i november 2023, at restaureringen var blevet inkluderet i finansloven for 2024.

Restaureringen af Øm jættestue bliver udført i april og maj, og ROMU har derfor mulighed for at arrangere et åbent-hus arrangement ved Øm jættestue sammen med Slots- og Kulturstyrelsen og deres restaureringsfolk.

Tid, pris, sted: 21. april, kl. 11.00-12.30, arrangementet er gratis, Øm Jættestue, Klostergårdsvej, 4320 Lejre.

Øm Jættestue. Foto: ROMU

Sæsonåbning på Gl. Kongsgaard

Vi indleder sommeren på festlig vis med den traditionsrige sæsonåbning af Gl. Kongsgaard. Søndag den 2. juni fra kl. 11 til 16 vil gården være fyldt med aktiviteter, musik, god mad og hyggeligt samvær.

Dagen byder på hyggelige aktiviteter for både store og små. Der vil være boder med salg af håndlavede varer og demonstrationer af forskellige håndværk. Vi inviterer på guidede ture både indendørs og udendørs, og børnene kan prøve at støbe deres eget lys eller knytte en nøglering.

Som sædvanlig vil spillemandsmusik sætte stemningen hele dagen, og der vil være et historisk teaterstykke på gårdspladsen. Lejre Museumsforening vil stå for salg af sandwich,

Sæsonåbning på Gl. Kongsgaard. Foto ROMU

mens Gl. Kongsgaards frivillige havehold vil sælge lækre kager og kaffe.

Tid, pris, sted: 2. juni kl. 11.00-16.00, arrangementet er gratis, Orehøjvej 12, 4320 Lejre

Gl. Kongsgaard holder åbent torsdage og søndage kl. 13-16 i juni, juli og august med gratis adgang til stuehuset og salg af kaffe og kage.

Grundlovsdag

På Grundlovsdag den 5. juni inviterer Lejre Museum til at samles om historien i fejringen af grundloven og demokratiet.

I Lejre er der en lang historisk tradition for politiske folkefester, og fra midten af 1800-tallet opstod nye demokratiske idéer ved grundlovsmøder i blandt andet Herthadalen ved Ledreborg. Det første store grundlovsmøde i Herthadalen blev afholdt i 1851, men går vi blot tre år tilbage før denne dag, fandt det første folkemøde faktisk sted på skibssætningen i Gammel Lejre, hvor N.F.S Grundtvig stod som taler.

Lejres rige historie lagde dengang op til taler og sange, hvor folk kunne samles om en fælles national identitet. På Lejre Museum ønsker vi at

tage traditionen op og inviterer derfor til tale og fællessang lige der, hvor det hele startede, ved skibssætningen.

Tid, pris, sted: 5. juni kl. 10 (udskænkning af kaffe fra 9:45), arrangementet er gratis, Skibssætningen i Gl. Lejre.

Grundlovsdag, Lejre Museum 2023.

Foto Kristian Grøndahl, ROMU

Ny bog af Erling Svendsen:

LANDMAND MED SIDESPRING

Bogen kan ses som en fortsættelse af "Et hestehoved foran" fra 2019, idet den handler om Erlings begivenhedsrige voksenliv.

På baggrund af bare 6 års skolegang gjorde han karriere i militæret, idet han læste til rang af løjtnant og major udelukkende pr. brevskole.

Han iagttog i starten pigerne på afstand, men endte med et lykkeligt familieliv med sin Kirsten og deres tre drenge. Yderligere to drenge fra børnehjemmet kaldte de deres.

Som landmand var han eksperimenterende og foregangsmand på flere områder. Interessen for frøavl havde han efter sin far. Grisene røg ud i 1972, og i 1988 startede familien en dådyrfarm med 200 hjorte fra England.

Efter en tur til Sydafrika blev Kirsten og Erling opfordret til at være turledere på sådanne ture, og de gennemførte over 50 ture uden egentlig formel baggrund, men med stor succes.

Privatudgivelse fra 2023

423 sider

Pris 300 kr.

Bogen kan købes hos forfatteren, tlf. 40337871

Thyra Johannesen

TADRE MØLLES VENNER

fmd: Jørgen Søgaard, E-mail: tadremoellesvenner@gmail.com

Hjemmeside: www.tadremoellesvenner.dk

”Siden sidst på Tadre Mølle”

Der er unægtelig løbet meget vand i mølledammen ”siden sidst” – i bogstaveligste forstand – så der er møllere, der ikke har kunnet holde pause hen over vinteren som de øvrige møllelaug. Der har mange gange været brug for grundigt tjek og regulering på vandstand i dammen.

I september var Anne-Grethe Rødvigs plantemarked som altid særdeles

Plantemarked. Foto Anne-Grethe Rødvig

veltilrettelagt og velbesøgt. En lunsommerdag gav dejlig stemning ved de mange smukt arrangerede borde med så godt som alt, der havde med planteverdenen at gøre. Der blev i den grad brug for de to P-vagters venlige og energiske tilrettelser. Alle fik en plads og kom sikkert til og fra.

Folk hyggede sig med kaffe og kage i haven, hvor de - efterhånden faste - spillemænd og -koner sørgede for glad og festlig underholdning.

ROMU's værksteder i skolernes oktoberferie var jævnt besøgt, og her var især ”æblemosteriet” et hit - godt det var fordelt over to dage.

Æblemosteri. Foto Hans-Kurt Strevelin

*Et par glimt fra det store julemarked
Fotos Jørgen Søgaard*

I det mest eventyrlige vejr blev julemarkedet endnu en gang et tilløbsstykke. De sædvanlige kunsthåndværkere var på pletten - suppleret med enkelte nye – alle med fine tilbud. Vaflerne i svinehuset duftede og tiltrak lækkersultne børn og voksne, ligesom der var højt humør og kødannelse ved ”pandekagehuset”. De mange gæster hyggesnakkede, og da store bløde snefnug dalede ned, ville begejstringen ingen ende tage. Det lokkede en extra pandekage ned sammen med gløgg og saft. I Maries café var

der run på æbleskiverne. Møllensisen måtte vækkes to gange – man bliver så træt af at sove et helt år, men risengrød med smørklat, kanel-sukker og nisseøl ville han dog ikke gå glip af, og lidt sang og dans om træet til ”nisse mors” harmonikaspiel blev det også til. Der blev igen i år lavet fine juledekorationer – og så var roelygterne vendt tilbage. Fine og sjove kreationer blev hjemført i det skønneste julevejr.

Så blev det tid til årets vinterpause, men møllefolket er nu i gang med at gøre klar til næste sæson, som sædvanen tro starter med de fem påskedage

Hold dig orienteret på ROMUs hjemmeside/Tadre Mølle og på facebook.

HUSK, at inden da afholdes årets GENERALFORSAMLING søndag den 17. marts kl. 14, Østergade 1, Hvalsø.

Kære medlem: Gør venligst familie, venner, bekendte og naboer opmærksomme på, at vi mangler ”yngre” (+ 60 er fint) frivillige på Tadre Mølle – både i mølle, café og

have. Henvendelse kan ske på TMV's mailadressen

tadremoellesvenner@gmail.com

FORÅRSPROGRAM:

Herlige påskedage på Tadre Mølle, 28. marts – 1. april, kl. 12-16

ROMU og Tadre Mølles Venner inviterer hele familien til hyggelige påskeaktiviteter ved den idylliske vandmølle. Gå på opdagelse i naturen, se køerne blive lukket ud på den forårsgrønne eng, og lav skønne kreationer i påskeværkstederne. Som sædvanlig kan alle deltage i den traditionsrige ”æggerafting” ned ad Tadre Bæk påskesøndag og påskemandag.

Påskedagens program kan ses på Tadre Mølles hjemmeside.

Dansk Mølledag på Tadre Mølle, 16. juni, kl. 11-16

Tadre Mølle holder traditionen tro åbent på Dansk Mølledag den 3. søndag i juni, som er en del af en landsdækkende begivenhed med over 100 vand- og vindmøller. Målet med den nationale mølledag er at skabe opmærksomhed på vigtigheden af vores gamle møller som en del af den dan-

ske kulturarv.

På Tadre Mølle kan gæster se den gamle vandmølle male korn og høre om møllens teknik og historie. Besøg caféen og butikken i stuehuset, hvor den forrige ejer, Mølle-Marie, boede og inviterede gæster indenfor.

På www.danskmøellerforening.dk kan I få uddybende information om mølleriets historie i Danmark og se hvilke møller, der deltager på dagen.

Kildemarked på Tadre Mølle, 23.juni, kl. 10-16

Kildemarkeder har været en tradition i Danmark siden middelalderen. Man troede dengang, at vandet fra hellige kilder var særlig effektivt mod sygdomme i dagene omkring Sankt Hans. Folk valfartede derfor til de hellige kilder på dette tidspunkt af året for at drikke af de livgivende dråber – og det gav anledning til handel og festligheder.

I mere end to årtier har Tadre Mølle dannet en smuk og historisk ramme om et årligt kildemarked for både store og små. Ud over det brede udvalg af boder sørger ROMU og Tadre Mølles Venner for en dag fyldt med fantastiske oplevelser i og omkring den charmerende gamle vandmølle.

NYT FRA DEN SELVEJENDE INSTITUTION TADRE MØLLE (DSI - TM)

*Formand
Jørn Jensen*

Taderød bæk har i vinterens løb været fyldt med vand og har oversvømmet engene ned mod Elverdamsåen, så det ikke har været muligt at færdes på kildekalksruten. Vi håber, at stien bliver farbar igen i løbet af foråret.

Vi har fået lavet en ny bro over møllerenden til afløsning af den gamle svellebro for at forbedre miljøet og sikkerheden. Vi håber, at ud-

En meget våd sti

Lindelysthuset er klar til en ny sæson

skiftningen kan lade sig gøre, inden møllen åbner igen.

Ulykkespatientforeningen har i efteråret færdiggjort en videoguide om Tadre Mølle til hjælp for handicappede, der ønsker at besøge møllen. Guiden kan bl.a. ses på Lejre Kommunes hjemmeside under Kultur, fritid og oplevelser. Tryk derefter på udiaturen og til slut på handicapvenlig natur. Foreningen har arrangeret en tur til Tadre Mølle den 27. april.

I løbet af vinteren er Lindelysthuset i haven blevet stynet til en lidt lavere højde, og frugttræerne er blevet beskåret.

Lethrica

Lethrica er tidsskrift og medlemsblad for de historiske foreninger i Bramsnæs, Hvalsø og Lejre samt Lejre Museumsforening og Tadre Mølles Venner. Arkiverne og museerne tilbydes en fast rubrik.

Lethrica betyder "Noget om Lejre", og bladet er en sammenlægning af Lejre Historiske Forenings blad *Lethrica* og *Nyt fra Egnshistorisk Forening* i Hvalsø.

Forsendelse: *Lethrica* tilsendes medlemmerne af de tre historiske foreninger, Lejre Museumsforening og Tadre Mølles Venner samt lokalarkiverne 1. april og 1. oktober.

Ved **manglende levering** rettes henvendelse til:

LHF: Agnete Vibholt
agnetevibholt@gmail.com

EHF: Ole Theill Knudsen,
Tlf. 22808664
ole@gundested-camping.dk

BLF: BLF fællesmail
blf.bramснаes@live.dk

LMF: Vivian Møller
vivianus@post.tele.dk

TMV: Connie Olsen
tadremoellesvenner@gmail.com

Redaktionsudvalg:

Ole Malling, Bjarne Holm,
Hans Jørgen Lych Larsen,
Karin Gottfredsen, Lilli
Budtz

Redaktion og layout:

Thyra Johannesen
thsj@mail.dk

FORENINGERNES KOMMENDE AR- RANGEMENTER

28. marts – 1. april, kl. 12-16

Påskedage på Tadre Mølle (TMV)

Mandag den 8. april kl. 19.30 på Gundestedgård:

Stiftende generalforsamling for HFBH

Onsdag den 10. april kl. 19 i Felix

Foredrag om Den dansk-norske strid om Grønland 1931-1933 (LHF,HFBH,LB/A)

Tirsdag den 23. april kl. 19

Kirkegårdsvandring i Kirke Sonnerup (BLF , LA)

Søndag den 21. april kl. 11.00-12.30

Fortidsmindedag i Øm Jættestue (LMF)

Onsdag den 24. april kl. 19 i Felix

John Munro, Ledreborg, fortæller om sin rejse til Mongoliet (LHF)

27. april og 25. maj på Lejre Museum

Guidede ture i "Sagnkongernes Lejre" (LMF)

Mandag den 13. maj kl. 17.30 - ca. 20 på Aastrup

Rundvisning på Aastrup (EHF)

Onsdag den 15. maj

Udflugt til Odsherred (LHF)

Søndag den 2. juni kl. 11-16 på Gl. Kongsgård

Sæsonåbning med marked (LMF)

Onsdag den 5. juni kl. 10

Grundlovsdag på Lejre Museum (LMF)

Søndag den 16. juni kl. 11-16

Dansk Mølledag på Tadre Mølle (TMV)

Søndag den 23. juni, kl. 10-16

Kildemarked på Tadre Mølle (TMV)

Mandag den 9. september kl. 19 i Hvalsø Kulturhus

Foredrag, Kalundborgbanen (LHF,HFBH, LB/A)